

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Diplomová práce

Právní úprava dávek státní sociální podpory a dávek pomoci v hmotné nouzi se zaměřením na podmínky přiznání

Jana Žáková

© 2012 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra práva

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Žáková Jana

Veřejná správa a regionální rozvoj nav.- Klatovy 4

Název práce

Právní úprava dávek státní sociální podpory a dávek pomoci v hmotné nouzi se zaměřením na podmínky přiznání

Anglický název

Legal regulations of the state social support benefits and benefits of assistance in material need focused on the conditions of the grant

Cíle práce

Cíle práce

- na základě porovnání právních podmínek přiznání zjistit, zda návaznost systémů státní sociální podpory a dávek pomoci v hmotné nouzi je dostatečná,
- na základě porovnání právní úpravy, analýzy dokumentů a získaných dat z dotazníkového výzkumu zjistit, zda jsou skutečně podchyceny všechny státem uznaně obtížné sociální situace a zda tyto situace řeší konkrétní sociální transfer,
- zjistit, zda naopak nedochází ke zbytečné duplicitě v poskytování dávek.
- podle získaných výsledků navrhnout řešení, která by měla eliminovat případné nedostatky.

Metodika

Metodika:

- soustředění a rozběr právních předpisů a literatury
- konzultace s vedoucí práce
- vypracování teoretické části práce a její zhodnocení
- získání a prostudování konkrétních materiálů
- vyhodnocení získaných dat
- sumarizace výsledků, jejich vyhodnocení a návrhy

Harmonogram zpracování

Harmonogram:

1. Sběr dat, vyhotovení zadání práce – do 30.6.2011
2. Vypracování teoretické části – do 31.1.2012
3. Vypracování praktické části – do 28.2.2012
4. Odevzdání práce dle závazných pokynů PEF ČZU

Rozsah textové části

60 - 80 stran

Klíčová slova

Státní sociální podpora, Dávky státní sociální podpory, Hmotná nouze, Dávky pomoci v hmotné nouzi, Životní a existenční minimum, Nezaopatřené dítě, Rodina

Doporučené zdroje informací

BŘESKÁ, N. – VRÁNOVÁ, L. Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky sociální péče pro zdravotně postižené osoby. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2007. ISBN 978-80-7263-378-4

BŘESKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L., Státní sociální podpora s komentářem a příklady. 12. Vyd. Olomouc: Anag, 2008. ISBN 978-80-7263-467-5

KOTÝNKOVÁ, M. Sociální ochrana chudých v České republice. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1302-7

Zákon č. 110/2006 Sb. ze dne 14.3.2006 životním a existenčním minimu, v platném znění

Zákon č. 111/2006 Sb. ze dne 14.3.2006 o pomoci v hmotné nouzi, v platném znění

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění

Vedoucí práce

Světlíková Daniela, JUDr.

Termín odevzdání

březen 2012

JUDr. Jana Borská
Vedoucí katedry

V Praze dne 8.11.2011

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr.h.c.
Děkan fakulty

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem „Právní úprava dávek státní sociální podpory a dávek pomoci v hmotné nouzi se zaměřením na podmínky přiznání“ vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne

.....
podpis

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych touto cestou poděkovat vedoucí práce, JUDr. Daniele Světlíkové, za odborné vedení a cenné rady poskytnuté při zpracování diplomové práce.

Právní úprava dávek státní sociální podpory a dávek pomoci
v hmotné nouzi se zaměřením na podmínky přiznání

Legal regulations of the state social support benefits and benefits of
assistance in material need focused on the conditions of the grant

Souhrn

Tato diplomová práce se zabývá právní úpravou dávek státní sociální podpory a dávek pomoci v hmotné nouzi se zaměřením na podmínky přiznání. V práci jsou vysvětleny základní pojmy, které s poskytováním dávek z obou dávkových systémů souvisí. Diplomová práce analyzuje a vysvětluje právní úpravy podmínek pro přiznání jednotlivých dávek. Ve výzkumné části pak zkoumá návaznost obou dávkových systémů s ohledem na pokrytí všech státem uznaných sociálních situací a zjišťuje, zda nedochází ke zbytečné duplicitě v poskytování dávek. V závěru práce je na základě provedeného výzkumu poukázáno na několik problematických ustanovení v zákonech a jsou navržena řešení, která by mohla eliminovat uvedené nedostatky.

Klíčová slova

státní sociální podpora
dávky státní sociální podpory
hmotná nouze
dávky pomoci v hmotné nouzi
životní a existenční minimum
nezaopatřené dítě
rodina

Summary

The diploma thesis deals with legal regulation of social services and benefits in material need focusing on the conditions under which they are granted. The thesis includes definitions of essential terms which are connected with providing social services by both social systems. It also analyses and explains legal regulation of conditions under which particular benefits may be claimed. The research part is focused on continuity of both social benefit systems considering all social situations recognized by the state and examines the possible duplication connected with benefits distribution. In the conclusion of the thesis, based on the conducted survey, several problematic law provisions are emphasized and solutions which might eliminate above mentioned problems are suggested.

Key words

social service
social services/benefits
material need
benefits of assistance in material need
subsistence and existence minimum
dependent child
family

OBSAH

1. ÚVOD	11
2. CÍL PRÁCE A METODIKA	13
2.1 Cíl práce.....	13
2.2 Metodika	13
3. TEORETICKÁ VÝCHODISKA	14
3.1 Mezinárodní prameny práva sociálního zabezpečení.....	14
3.2 Historie sociálního zabezpečení v České republice.....	15
3.3 Přehled platné právní úpravy v České republice.....	16
3.4 Rozbor platné právní úpravy.....	18
3.5 Organizační uspořádání dávek	18
3.6 Definice základních pojmů	20
3.7 Podmínky přiznání dávek státní sociální podpory.....	22
3.8 Podmínky přiznání dávek pomoci v hmotné nouzi	35
4. PRAKTICKÁ ČÁST	45
4.1 Výdaje státního rozpočtu na sociální transfery.....	45
4.2 Analýza dotazníkového výzkumu	49
4.3 Případová studie	57
5. VÝSLEDKY A DISKUSE	62
5.1 Návrh řešení.....	65
5.2 Trendy	66
6. ZÁVĚR	69
7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	71
8. PŘÍLOHA	74

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tab. 1. Částky životního minima.....	20
Tab. 2. Výše přídatku na dítě za kalendářní měsíc podle věku.....	24
Tab. 3. Srovnatelné náklady družstevních bytů a bytů vlastníků	25
Tab. 4. Normativní náklady na bydlení podle počtu obyvatel obce – nájemní byt	26
Tab. č. 5 Výše rodičovského příspěvku za kalendářní měsíc dle volby nároku	29
Tab.6. Varianty čerpání rodičovského příspěvku podle volby nároku - příklad	30
Tab. 7 . Výše příspěvku při převzetí dítěte do pěstounské péče	33
Tab. 8. Příklad výpočtu částky živobytí	40
Tab. č. 9 Sumarizace příspěvku na živobytí za zkoumané území	52
Tab. 10. Sumarizace doplatku na bydlení za zkoumané území	54
Tab. 11 Případová tabulka s časovou osou	60
Graf 1. Celkové výdaje státního rozpočtu v roce 2011.....	46
Graf 2. Výdaje státního rozpočtu jen na sociální dávky v roce 2011	47
Graf. 3. Vývoj výdajů státního rozpočtu na dávky SSP a pomoci v hmotné nouzi v letech 2005 - 2011	48
Graf 4. Podíl jednotlivých dávek na výdajích státní sociální podpory v roce 2011	51
Graf 5. Vývoj výdajů státního rozpočtu na přídatky na děti - r. 2005 - 2011	56

1. ÚVOD

Sociální politika je nedílnou součástí politiky každého vyspělého státu a její právní úprava provází občany po celý jejich život. Hlavním úkolem sociální politiky státu je zabránit sociálnímu a ekonomické ohrožení obyvatelstva a pomocí vhodné legislativní úpravy udržet fungování celého sociálního systému. Nejvýznamnějším z konceptů sociální ochrany se z tohoto pohledu jeví systém sociálního zabezpečení, který se v České republice od roku 1995 skládá ze tří pilířů: sociálního pojištění, státní sociální podpory a sociální pomoci.

Diplomová práce se zabývá právní úpravou a podmínkami přiznání dávek státní sociální podpory, které jsou druhým pilířem sociálního zabezpečení a dávek pomoci v hmotné nouzi z pilíře sociální pomoci. Jedná se o dávky, které si jsou svým zaměřením blízké, řeší obdobné sociální situace, na které se nelze předem pojistit a lze je proto do určité míry porovnávat. Oba systémy fungují vedle sebe, částečně se prolínají a doplňují.

Jedním z cílů práce proto bylo zjistit, zda návaznost systémů dávek státní sociální podpory a dávek pomoci v hmotné nouzi je dostatečná, zda jsou skutečně podchyceny všechny státem uznané obtížné sociální situace, které náleží do uvedených systémů a zda tyto situace řeší konkrétní sociální transfer. Výzkumná část je zaměřena především na rodičovský příspěvek a příspěvek na bydlení, ze systému státní sociální podpory a na příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení, ze systému dávek pomoci v hmotné nouzi. Jedná se o dávky, které jsou v obou systémech nejpočetněji zastoupeny.

Dávky státní sociální podpory a dávky pomoci v hmotné nouzi jsou součástí širší rodiny sociálních dávek, které jsou nejvýznamnější položkou výdajů státního rozpočtu České republiky. V roce 2011 byly celkové výdaje státního rozpočtu 1155 mld. Kč, z toho neinvestiční transfery obyvatelstvu činily 462 mld. Kč a vykazují zvyšující se tendenci. Trendem současné vládní politiky, vzhledem k deficitnímu rozpočtu České republiky, je dlouhodobé snižování státních výdajů a hledání úspor. Další cíl práce proto zaměřil pozornost na zkoumání možností, zda nedochází k duplicitě v poskytování dávek z obou systémů a tím i k zbytečnému zatěžování státního rozpočtu.

V kapitole číslo 5 jsou na základě zjištěných dat navrženy legislativní změny, které by pomohly eliminovat zjištěné nedostatky v poskytování dávek.

Přehled veškeré právní úpravy uváděné v práci a její rozbor je zpracován k právnímu stavu ke dni 31. prosince 2011. Rovněž pro statistická zjišťování i případovou studii je rozhodný stav k 31. prosinci 2011.

Výsledky práce pomohou odborné veřejnosti při prosazování a případné korekci dalších legislativních úprav zákonů o státní sociální pomoci a pomoci v hmotné nouzi a laické veřejnosti k základnímu pochopení nastíněné problematiky.

2. CÍL PRÁCE A METODIKA

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je na základě porovnání právních podmínek přiznání zjistit, zda návaznost systémů státní sociální podpory a dávek pomoci v hmotné nouzi je dostatečná. Dále zjistit, zda naopak nedochází ke zbytečné duplicitě v poskytování dávek.

Na základě porovnání právní úpravy, analýzy dokumentů a získaných dat z dotazníkového výzkumu zjistit, zda jsou skutečně podchyceny všechny státem uznané obtížné situace a zda tyto situace řeší konkrétní sociální transfer. Podle získaných výsledků navrhnout řešení, která by měla eliminovat případné nedostatky v systémech.

2.2 Metodika

K naplnění stanovených cílů bylo postupováno metodou soustředění a rozboru právních předpisů a literatury, doplněnou konzultací s vedoucí práce. Pro získání konkrétních dat byla použita kvantitativní metoda výzkumu, která byla provedena formou dotazníkového šetření. Dotazník obdrželo 13 respondentů, pracovníků úřadu práce případně pracovníků obecních úřadů. Výběr respondentů nebyl náhodný, jednalo se o výběr úsudkem. Osloveni byli respondenti z okresů Plzeň – jih a Domažlice. Z 13 oslovených pracovníků se výzkumu zúčastnilo 12. Jeden pracovník spolupráci odmítl s poukazem na časovou náročnost při vyhledávání dat. Pro podrobnější rozbor podmínek přiznání zkoumaných dávek byla zpracována případová studie.

Prostudováním získaných materiálů, sumarizací dat, jejich vyhodnocením a shrnutím poznatků bude dosaženo cílů práce včetně případných návrhů řešení.

Diplomová práce je zpracována k právnímu stavu k 31. prosinci 2011, rovněž data získaná ve výzkumné části práce jsou vztažena k tomuto datu.

3. TEORETICKÁ VÝCHODISKA

3.1 Mezinárodní prameny práva sociálního zabezpečení

K mezinárodním pramenům sociálního zabezpečení řadíme Všeobecnou deklaraci lidských práv OSN z roku 1948, která není sice právně závazná, ale je všeobecně mezinárodně uznávanou morální normou. V čl. 22 přiznává každému nárok na sociální zabezpečení ze strany státu, s ohledem na možnosti příslušného státu. V čl. 23 je zakotveno právo na práci a na ochranu občanů proti nezaměstnanosti.¹

Vzhledem k tomu, že deklarace neměla charakter právně závazného dokumentu, usilovala OSN o zakotvení základních standardů ve formě mezinárodních smluv. Toto úsilí bylo završeno v roce 1966 ratifikací Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Tento pakt spolu s Mezinárodním paktem o občanských a politických právech byl ratifikován a publikován ve Sbírce zákonů pod č. 120/1976 a oba pakty jsou součástí právního řádu ČR.²

Dalším pramenem práva jsou Konvence Mezinárodní organizace práce, ratifikované Českou republikou, např. Úmluva č. 102 o sociálním zabezpečení z roku 1952, která stanovuje minimální standardy v sociálním zabezpečení týkající se nemocenské (část III.), starobních důchodů (část V.), rodinných dávek (část VII.), dávek v mateřství (část VIII.). Úmluva č. 128 o invalidních, starobních a pozůstalostních dávkách apod.³

K důležitým dokumentům v oblasti sociálního zabezpečení patří Evropská sociální charta Rady Evropy z roku 1961, kterou Česká republika ratifikovala v roce 1993. V článku 13 se signatář zavazuje, že zajistí každé osobě, která je bez přiměřených prostředků a která není schopná si takové prostředky zajistit, přiměřenou pomoc prostřednictvím dávek ze systému sociálního zabezpečení. V článku 14 je pak zajištěno právo na služby sociální péče.⁴

¹ Všeobecná deklarace lidských práv [online] 31.10.2012 [cit.2011-08-15]. Dostupné z: <http://www.korunka.gns.cz/rady_skoly/vseobecna_deklarace_lidskych_prav_.htm>.

² TRÖSTER, P. a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 50

³ MPSV ČR. Úmluva Mezinárodní organizace práce č. 102 a 128 [online]. 17.5.2005 [cit.2011-08-15]. Dostupné z : <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/1178/102.pdf>>.

⁴ MPSV ČR. Rada Evropy. *Evropská sociální charta*. Turín, 1961. [online]. 31.1.2007 [cit. 2011-08-15]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/1218/esch.pdf>>.

Aktivity Rady Evropy v sociální oblasti vedly v roce 1972 k ratifikaci Evropské úmluvy o sociálním zabezpečení č. 68, která představuje důležitý komplexní dokument upravující širokou oblast sociálního zabezpečení. Dalším důležitým dokumentem je Evropský zákoník sociálního zabezpečení (1964), který je v současné době považován za nejvýznamnější dokument, pokud jde o stanovení standardů sociální ochrany. Jeho ustanovení definují jednak sociální události, u nichž je stát povinen poskytovat ochranu, a dále určují minimální okruh osob, které je stát povinen v případě konkrétní sociální události chránit. Česká republika ratifikovala Evropský zákoník sociálního zabezpečení a jeho protokol v roce 2000. Přihlásila se tím k úsilí o dosažení vyšších standardů sociální ochrany v rámci Evropy.⁵

Evropské sociální zabezpečení je navíc ovlivňováno snahou Evropské unie koordinovat základní principy sociálního zabezpečení v členských státech unie tak, aby byla umožněna migrujícím osobám ochrana proti sociálním událostem bez ohledu na místo pobytu v EU. Z této snahy vzešly dva významné dokumenty:

Nařízení Rady EHS č. 1408/1971 ze dne 14.6.1971 o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, samostatně výdělečně činné osoby a členy jejich rodin pohybující se v rámci Společenství.

Nařízení Rady EHS č. 574/1972 ze dne 21.3.1972 stanovující postup provádění nařízení Rady EHS č. 1408/1971.

3.2 Historie sociálního zabezpečení v České republice

Vývoj sociálního zabezpečení v České republice výrazně ovlivnila teorie sociálního státu, známá pod anglických označením social welfare state, formulovaná v I. polovině 20. stol. anglickým ekonomem J. M. Keynesem a model národního pojištění sira W. Beveridge, který převzalo i československé zákonodárství po druhé světové válce v podobě zákona č. 99/1948 Sb., o národním pojištění. Postupně však docházelo k opuštění pojišťovacího principu a byly přijímány nové předpisy, které více odpovídaly ideologickému pojetí socialismu. V rámci tzv. první reformy sociálního zabezpečení byl přijat zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění, který s obměnami platil až do konce roku 2008. Dále byl přijat zákon 55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení. Druhá reforma sociálního zabezpečení

⁵ TRÖSTER, P. a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 54-56

přinesla zákon 101/1964 Sb., o sociálním zabezpečení a zákon č. 103/1964 Sb., o sociálním zabezpečení družstevních rolníků. Další úpravu sociálního zabezpečení přinesl zákon č. 121/1975 Sb., který byl v roce 1988 nahrazen zákonem č. 100/1988 Sb., jehož některá ustanovení jsou platná dodnes.⁶

Současně se změnou politického systému v listopadu roku 1989 bylo zřejmé, že je třeba realizovat rozsáhlejší změny v oblasti sociálního zabezpečení. Byly zahájeny práce na nové koncepci sociálního zabezpečení. Jejím výsledkem se staly tři pilíře sociálního zabezpečení: sociální pojištění, státní sociální podpora a sociální pomoc. Vznikaly nové instrumenty a instituce. Došlo k převedení nemocenského pojištění a jejímu spojení s úřadem důchodového zabezpečení a vznikla Česká správa sociálního zabezpečení a byl přijat nový zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Dalším významným legislativním počinem bylo zavedení nového dávkového systému, a to systému státní sociální podpory zákonem č. 117/1995 Sb., který nabyl účinnosti dne 1.1.2006. Dnem 1.1.2007 došlo k zásadní změně v systému sociální péče (pomoci). Do té doby platný zákon č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti byl zrušen a nahrazen zákony č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu a zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Oba zákony jsou platné dodnes. Celé právo sociálního zabezpečení se považuje za samostatné právní odvětví, mající charakter veřejného práva, s určitými soukromoprávními prvky.⁷

3.3 Přehled platné právní úpravy v České republice

V České republice jsou základní sociální práva zakotvena zejména v Listině základních práv a svobod – hlava čtvrtá. Článek 30 říká:

„Občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele. Každý, kdo je v hmotné nouzi má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.“⁸

Listina základních práva a svobod je součástí ústavního pořádku ČR, proto sociální práva v ní obsažená požívají ústavní ochrany.

⁶ KAHOUN, V. *Sociální zabezpečení*. Praha: Triton, 2009. s. 25-32

⁷ KAHOUN, V. a kol. *Sociální zabezpečení*. Praha: Triton, 2009. s. 30

⁸ Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., kterým byla vyhlášena Listina základních práv a svobod

Současná platná právní úprava dávek pomoci v hmotné nouzi a dávek státní sociální podpory se řídí třemi pilířovými zákony, kterými jsou:

- Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění, který upravuje podmínky poskytování dávek státní sociální podpory, definuje základní pojmy, které jsou klíčové pro vymezení nároků na jednotlivé dávky, a upravuje organizační uspořádání státní sociální podpory. Zákon nabyl účinnosti dnem 1.1.1996 a přes četné novelizace je platný dosud.
- Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, v platném znění, který upravuje způsob procesního rozhodování o nárocích, podmínky poskytování pomoci osobám, které se nacházejí v hmotné nouzi, a to tak, aby byly zajištěny jejich základní životní potřeby. Zákon dále upravuje organizaci systému pomoci v hmotné nouzi. Zákon nabyl účinnosti od 1.1.2007.
- Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, v platném znění, který upravuje institut životního a existenčního minima a stanovuje výši částek životního a existenčního minima a podmínky jejich valorizace. Zákon nabyl účinnosti dnem 1.1.1996.

V procesněprávní rovině shora uvedené zákony upravují zvláštní ustanovení, která jsou odchylná od obecné úpravy správního řádu (zák. č. 500/2004 Sb.).

S uvedenými zákony souvisejí další zákony, jako např. zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení (platný do 31.10.2011), zákon č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů v sociálním zabezpečení (platný do 31.12.2011) a dále podzákoné prováděcí předpisy, např. vyhláška 504/2006 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi.

3.4 Rozbor platné právní úpravy

Různé formy sociálního zabezpečení jsou běžnou součástí sociální politiky všech vyspělých států. Každá země se prostřednictvím své sociální politiky snaží vytvořit takové podmínky, aby bylo zabráněno sociálnímu a ekonomickému ohrožení obyvatelstva. Činí tak dvěma způsoby. Jednak vytváří sociálně politická opatření, kterými předchází vzniku chudoby a jednak řeší následky již vzniklé chudoby vytvářením systému podpor, dávek a služeb, které financuje prostřednictvím státních redistribucí.

Slovník sociální práce uvádí pojem sociální zabezpečení jako „*mezinárodním právem definovaný soubor institucí a institutů, který poskytuje ochranu a pomoc lidem v případech ohrožení zdraví, nemoci, nezaměstnanosti, zdravotního poškození, invalidity, pracovního úrazu, stáří, těhotenství a mateřství, rodičovství a úmrtí živitele.*“⁹

3.5 Organizační uspořádání dávek

Po roce 1989 proběhla v Československé republice ekonomická transformace, která měla za cíl proměnit centrálně řízenou ekonomiku na efektivní ekonomiku tržní. Tato přeměna vyvolala již ve svém počátku obavu, že bude spojena s negativními sociálními jevy, jako je nezaměstnanost a propad obyvatelstva do chudoby jako její důsledky. Proto byl souběžně vypracován scénář sociální reformy s vytvořením záchranné sociální sítě. Na počátku 90. let byly vytvořeny dávkové systémy oblasti nezaměstnanosti a sociální péče. Od roku 1995 se sociální zabezpečení v České republice skládá ze tří pilířů:¹⁰

- a) sociální pojištění
- b) státní sociální podpora
- c) sociální pomoc

⁹ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2007. s. 206

¹⁰ KOTÝNKOVÁ, M. *Sociální ochrana chudých v České republice*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. s. 23-30

Systém státní sociální podpory

Systém státní sociální podpory byl koncipován převážně jako systém rodinných dávek a prodělal za dobu svého trvání několik organizačních změn. Systém byl zaveden zákonem č. 117/1995 Sb., s účinností od 1.1.1996. Po zavedení systému rozhodovaly o dávkách okresní úřady. Se zrušením okresních úřadů přešla výplata dávek od 1.1.2003 do kompetence obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, a to až do 31. 3. 2004. Od 1.4.2004 byly věcně příslušnými orgány státní sociální podpory úřady práce. Od 1.4.2011 jsou orgány státní sociální podpory vykonávající státní správu:

- a) Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV ČR)
- b) Úřad práce České republiky – krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu
- c) krajské úřady a Magistrát hlavního města Prahy¹¹

Rozdělení kompetencí

Krajské pobočky Úřadu práce provádějí státní sociální podporu v územních obvodech jim stanoveným a za využití sítě kontaktních míst vytvořených v každém obvodu. Odvolacím orgánem jsou krajské úřady.

Systém pomoci v hmotné nouzi

Je nejnověji koncipovaný dávkový systém, který patří do třetího pilíře sociálního zabezpečení – do sociální pomoci. Systém pomoci v hmotné nouzi byl zaveden zákonem č. 111/2006 Sb., s účinností od 1.1.2007 a upravuje poskytování dávek osobám, které se nacházejí v hmotné nouzi.

Zákon v § 6 definuje orgány pomoci v hmotné nouzi. Jsou to:

- a) Ministerstvo práce a sociálních věcí
- b) krajské úřady
- c) obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- d) pověřené obecní úřady¹²

¹¹ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění

¹² Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, v platném znění

Na uvedené obce a krajské úřady byla působnost přenesena státem jako výkon přenesené působnosti. Jmenované obecní úřady rozhodují o přiznání dávek pomoci v hmotné nouzi, krajské úřady jsou odvolací orgán v řízení o dávkách. MPSV ČR je vrcholný orgán, který řídí a kontroluje výkon státní správy v oblasti dávek pomoci v hmotné nouzi, provádí metodickou činnost a zabezpečuje informační systém. Rozhodování o dávkách státní sociální pomoci i o dávkách pomoci v hmotné nouzi se zpracovává výhradně elektronickým způsobem umožňujícím dálkový přístup. Došlo tak k sjednocení postupu na celém území republiky. Správcem informačního systému je MPSV ČR, které zajišťuje na vlastní náklady aplikační programy automatizovaného zpracování údajů a jeho aktualizace. Náklady na dávky obou systémů jsou hrazeny ze státního rozpočtu z kapitoly Ministerstva práce a sociálních věcí.

3.6 Definice základních pojmů

Oba dávkové systémy pracují s termíny, jejichž obsah je nutno, vzhledem k pochopení problematiky, blíže vysvětlit.

Životní minimum – je definované zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, jako minimální hranice peněžních příjmů osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. Je stanoveno v různých výších s ohledem na věk posuzované osoby.

Tab. 1. Částky životního minima

ČÁSTKY ŽIVOTNÍHO MINIMA V Kč NA MĚSÍC	
pro jednotlivce (bez společně posuzovaných osob)	3 126,00 Kč
pro první osobu v okruhu společně posuzovaných osob	2 880,00 Kč
pro druhou a další osobu , pokud nejsou nezaopatřenými dětmi	2 600,00 Kč
pro nezaopatřené dítě ve věku do 6 let	1 600,00 Kč
pro nezaopatřené dítě ve věku 6 až 15 let	1 960,00 Kč
pro nezaopatřené dítě ve věku 15 až 26 let	2 250,00 Kč

Zdroj: Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu v platném znění
Zpracování: vlastní

Existenční minimum – je rovněž vymezeno zákonem č. 110/2006 Sb.. Jedná se o minimální výši příjmů k zajištění výživy a nezbytných osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. Částka existenčního minima činí 2020 Kč.

Nezaopatřené dítě – je dítě do skončení povinné školní docházky a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže se soustavně připravuje na budoucí povolání, nebo se nemůže připravovat na budoucí povolání z důvodu nemoci, úrazu, zdravotního stavu a není poživitelem invalidního důchodu pro invaliditu III. stupně. Může to být i dítě po skončení povinné školní docházky, které je v evidenci úřadu práce, nedosáhlo osmnácti let věku a nepobírá podporu.¹³

Soustavná příprava dítěte na budoucí povolání – je nejčastěji denní studium dítěte na středních a vysokých školách v České republice, popř. v zahraničí. Zákon č. 117/1995 podrobně vymezuje druhy škol a druhy studia.

Rodina – pro účely zákona 117/1995 Sb., je to oprávněná osoba a společně s ní posuzované osoby, a není-li těchto osob, považuje se za rodinu sama oprávněná osoba. Společně posuzované osoby – jsou především nezaopatřené děti, manželé, partneři, osoby, jimž byly nezaopatřené děti svěřeny příslušným orgánem. Taxativní výčet uvádí zák. č. 117/1995 Sb.

Okruh společně posuzovaných osob – pro účely posuzování stavu hmotné nouze je okruh vymezen zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. Okruh tvoří vždy rodiče a nezletilé nezaopatřené děti, manželé, rodiče a nezletilé děti, které nejsou nezaopatřené, dále rodiče a zletilé děti pokud společně užívají byt a děti nejsou posuzovány s jinými osobami, dále to mohou být i jiné osoby, které společně užívají byt. Odchylky a vymezení z okruhu specifikuje zákon č. 111/2006¹⁴

Rozhodné období – jedná se o období, za které je zjišťován příjem. U jednotlivých dávek může být toto období rozdílné.

¹³ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění

¹⁴ BŘESKÁ, N. – VRÁNOVÁ, L. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky sociální péče pro zdravotně postižené osoby*. Olomouc: Anag, 2007. s. 24 - 27

Hmotná nouze – zákon o pomoci v hmotné nouzi přímo nedefinuje pojem „hmotná nouze“. Lze však odvodit, že se jedná o situace, kdy osoba nebo rodina nemá dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb. Zákon stanovuje sedm situací, které charakterizují osobu v hmotné nouzi.

Přiměřené náklady na bydlení – jsou skutečné a odůvodněné náklady na bydlení, nejvýše však do výše 30% (Praha 35%) příjmu osoby nebo společně posuzovaných osob.

Částka živobytí – jedná se o srovnávací částku, sloužící pro účely posuzování nároku na dávky hmotné nouze. Zákon č. 111/2006 Sb., rozlišuje částku živobytí osoby (jednotlivce) a částku živobytí společně posuzovaných osob (ta se rovná součtu částek živobytí všech společně posuzovaných osob). Zákon přiznává možnost zvýšení částky na živobytí o další částky za podmínek uvedených v zákoně.¹⁵

Částka živobytí vychází z existenčního minima (tj. spodní hranice částky živobytí) a je možno jí zvýšit o částky, které zákon stanovuje v § 25 – 30. U nezaopatřených dětí je částka živobytí rovna částce životního minima dítěte dle jeho věku.

3.7 Podmínky přiznání dávek státní sociální podpory

Dávky státní sociální podpory (dále jen SSP) patří do druhého pilíře sociálního zabezpečení v České republice. Jedná se o ucelený systém peněžních dávek, jehož úkolem je posílit příjmy rodin s dětmi a příjmově je podpořit ve vybraných sociálních situacích, tak aby nepropadaly pod hranici chudoby. Součástí programu je vedle dávek určených nízkopříjmovým rodinám i dávka určená nízkopříjmovým rodinným i nerodinným domácnostem – příspěvek na bydlení.¹⁶

System dávek státní sociální podpory prodělal za dobu svého trvání několik změn. Některé dávky byly zrušeny úplně, jako např. příspěvek na dopravu, zaopatřovací příspěvek, příspěvek na školní pomůcky, jiné se omezily co do rozsahu poskytování, jako např. sociální příplatek, porodné a pohřebné.

Ze systému dávek SSP je v současné době vypláceno sedm druhů dávek. Nárok na dávky je buďto podmíněn skutečností, že příjem oprávněné osoby, resp. společně posuzovaných

¹⁵ KAHOUN, V. a kol. *Sociální zabezpečení*. Praha: Triton, 2009. s. 340-341

¹⁶ KOTÝNKOVÁ, M. *Sociální ochrana chudých v České republice*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. s. 74 - 75

osob nedosahuje stanovené hranice, pak tyto dávky označujeme jako dávky testované, nebo výše příjmů není pro vznik nároku relevantní, pak hovoříme o dávkách netestovaných.

Dávky testované – poskytované v závislosti na výši příjmu jsou:

1. přídavek na dítě
2. příspěvek na bydlení
3. sociální příplatek
4. porodné

Dávky ostatní – netestované

1. rodičovský příspěvek
2. dávky pěstounské péče
3. pohřebné¹⁷

Dávky testované – poskytované v závislosti na výši příjmu

Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je základní dávkou pro rodiny s nezaopatřenými dětmi, kterou stát přispívá na krytí nákladů spojených s výchovou a výživou dítěte. Jde o dávku, která je nárokem dítěte, i když za nezletilé dítě uplatňuje tento nárok jeho zákonný zástupce. Nárok na přídavek na dítě má nezaopatřené dítě, pokud rozhodný příjem rodiny za sledované období nepřevyšuje součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40.¹⁸

Rozhodným obdobím, za které se zjišťuje příjem je předcházející kalendářní rok. Počátkem období pro výplatu přídavku na dítě je 1. říjen, koncem je 30. září následujícího roku. To ovšem neznamená, že oprávněná osoba nemůže o přídavek požádat i během tohoto ročního období. Pokud by žadateli vznikl na dávku nárok, bude dávka poskytnuta, ovšem jen se zákonným nárokem tři měsíce zpětně. Tohoto ustanovení mohou využít ty oprávněné osoby, které si zapoměly včas podat žádost a také ty u kterých se výrazně změnila sociální podmínky. Příkladem může být rodič po rozvodu, u kterého se podstatně změnila příjmová

¹⁷ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění

¹⁸ BŘESKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady*. Olomouc: ANAG, 2010. s. 85-87

situace. Výše přídatku na dítě je na základě novely zákona provedené zákonem č. 261/2007 Sb., od 1.1.2008 stanovena pevnými částkami závislými na věku dítěte.

Tab. 2. Výše přídatku na dítě za kalendářní měsíc podle věku

VÝŠE PŘÍDAVKU NA DÍTĚ	
dítě do 6 let věku	500,00 Kč
dítě ve věku 6 až 15 let	610,00 Kč
nezaopatřené dítě ve věku 15 až 26 let	700,00 Kč

Zdroj: Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění
Zpracování : vlastní

Pokud je nezaopatřené dítě zároveň nezletilé, vyplácí se přídatvek zákonným zástupcům. Je-li nezaopatřené dítě zletilé, vyplácí se dávka přímo k rukám tohoto dítěte. V případě, že je dítě v přímém zaopatření ústavního zařízení, vyplácí se přídatvek tomuto zařízení. Přídatvek na dítě lze rovněž poskytnout osobě, která má dítě v přímém zaopatření. Jedná se o obligatorní a opakovanou dávku, vyplácenou měsíčně.

Příspěvek na bydlení

Účelem příspěvku na bydlení je přispět nízkopříjmovým rodinám nebo jednotlivci na náklady spojené s bydlením. Oprávněnou osobou je vlastník nebo nájemce bytu, který je v bytě hlášen k trvalému pobytu. Příspěvek na bydlení vychází ze zásady, že každá osoba či rodina může na bydlení vynaložit jen část svých příjmů. Hraniční hodnotou jsou tzv. sociálně únosné náklady bydlení, které jsou 30% (v Praze 35%) příjmů rodiny či osoby. Kromě výše uvedených zákonných podmínek musí žadatel splnit i podmínku že,

- a) náklady na bydlení → jsou **vyšší než** ← rozhodný příjem x 0,30 (Praha 0,35)
- b) rozhodný příjem x 0,30 (Praha 0,35) ← je **nižší než** → částka normativních nákladů

Výslovně je v zákoně stanoveno, že nárok na příspěvek má rovněž nájemce obytné místnosti, a to tehdy, jde-li o místnost v zařízení určeném k trvalému bydlení (odkaz na § 717 občanského zákoníku).¹⁹

Za rodinu se pro účely příspěvku na bydlení považují všechny osoby, které jsou v bytě hlášeny k trvalému pobytu. Může proto docházet k rozdílnému okruhu společně posuzovaných osob u příspěvku na bydlení oproti ostatním dávkám státní sociální podpory. Příspěvek k těmto bytům lze přiznat jen jednou, a to osobě, na které se osoby mající v bytě trvalý pobyt dohodnou. Nedojde-li k dohodě, rozhodne krajská pobočka úřadu práce.

Rozhodným příjmem je příjem společně posuzovaných osob za předešlé kalendářní čtvrtletí.

Náklady na bydlení v nájemních bytech jsou skutečné náklady společně posuzovaných osob na nájemné a náklady za plnění spojená s užíváním bytu. U družstevních bytů a bytů vlastníků se nevychází ze skutečných nákladů, ale ze srovnatelných nákladů, které na kalendářní měsíc podle počtu osob v rodině stanovuje zákon.

Tab. 3. Srovnatelné náklady družstevních bytů a bytů vlastníků

POČET OSOB V RODINĚ (dle § 7 odst. 5 zákona)	
jedna osoba	1 568,00 Kč
dvě osoby	2 145,00 Kč
tři osoby	2 805,00 Kč
čtyři a více osob	3 383,00 Kč

Zdroj: Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění

K uvedeným skutečným nákladům, popř. srovnatelným nákladům se ještě přičítají skutečné náklady na energie, vodné, stočné, odvoz odpadu a centrální vytápění. Započítávají se zálohy i zúčtované doplatky. Výjimkou je započítávání nákladů na pevná paliva, kde je přímo v zákoně stanovena započítatelná částka (dle počtu osob v rodině). U jedné osoby je to částka 637 Kč, u dvou osob 872 Kč, u tří osob 1 140 Kč a u čtyř a více osob se jedná o částku 1 409 Kč.

¹⁹ BŘESKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady*. Olomouc: ANAG, 2010. s. 100-102

Pro účely příspěvku na bydlení se náklady stanoví ve výši jejich průměru za předešlé kalendářní čtvrtletí.

Pro výpočet výše příspěvku na bydlení jsou Zákonem stanoveny tzv. normativní náklady na bydlení. Výše normativních nákladů je odstupňována podle počtu osob v rodině a podle velikosti obce. Částky normativních nákladů v sobě zahrnují jak částky nájemného (obdobné náklady u vlastníků bytů a družstevních bytů), tak ceny služeb a energií.²⁰

Tab. 4. Normativní náklady na bydlení podle počtu obyvatel obce – nájemní byt

Počet osob v rodině dle § 7 odst. 5 Zákona	NORMATIVNÍ NÁKLADY BYDLENÍ DLE POČTU OBYVATEL OBCE - NÁJEMNÍ BYT				
	Praha	více než 100 000	50 000 - 99 999	10 000 - 49 999	do 9 999
jedna osoba	6 363,00 Kč	5 117,00 Kč	4 863,00 Kč	4 406,00 Kč	4 293,00 Kč
dvě osoby	9 183,00 Kč	7 478,00 Kč	7 130,00 Kč	6 505,00 Kč	6 350,00 Kč
tři osoby	12 557,00 Kč	10 328,00 Kč	9 872,00 Kč	9 056,00 Kč	8 852,00 Kč
čtyři a více	15 744,00 Kč	13 055,00 Kč	12 506,00 Kč	11 521,00 Kč	11 276,00 Kč

Zdroj: Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění

Normativní náklady na bydlení pro družstevní byty a byty vlastníků vycházejí rovněž z počtu osob, přičemž velikost obce podle počtu obyvatel není relevantní. U jedné osoby v bytě jsou normativní náklady 3 723 Kč, u dvou osob 5 584 Kč, u tří osob 7 818 Kč a u čtyř a více osob 9 950 Kč. Počet obyvatel se zjišťuje vždy k 1. lednu a je platný pro roční období počínající 1. červencem téhož roku. Výši normativních nákladů, nákladů srovnatelných s nájemným a částky započítávané na pevná paliva stanovuje na kalendářní rok vláda svým nařízením.

Výše příspěvku na bydlení se stanoví jako rozdíl mezi normativními náklady na bydlení a násobkem rozhodného příjmu s koeficientem 0,30 (Praha 0,35). Pokud jsou náklady na bydlení nižší než normativní náklady na bydlení, náleží příspěvek ve výši rozdílu mezi náklady na bydlení a rozhodným příjmem osob společně posuzovaných vynásobených koeficientem 0,30 (Praha 0,35). Pokud rozhodný příjem společně posuzovaných osob

²⁰ BŘESKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady*. Olomouc: ANAG, 2010. s. 108

nedosahuje částek životního minima těchto společně posuzovaných osob, započítává se jim jako rozhodný příjem částka životního minima.²¹

Příspěvek na bydlení je dávka opakovaná, vyplácená v měsíčních splátkách, po dobu plnění nároku.

Porodné

Porodné je jednou z dávek státní sociální podpory poskytované v závislosti na výši příjmů rodiny, na které vzniká nárok v souvislosti s porodem dítěte.

Zákon stanovuje dvě podmínky nároku. Nárok na tuto jednorázovou dávku má žena, která porodila své první živé dítě, případně své první současně narozené děti a pokud jí nevznikl nárok na porodné z důvodu převzetí jiného dítěte do péče. Jestliže žena, která porodila dítě, zemřela a nebylo jí porodné vyplaceno, má na dávku nárok otec dítěte. Na porodné má rovněž nárok osoba, která převzala na základě rozhodnutí příslušného orgánu dítě do jednoho roku do trvalé péče nahrazující péči rodičů, a dosud této osobě nevznikl nárok na porodné.

Druhou podmínkou je nepřekročení hranice příjmů. Rozhodný příjem v rodině nesmí přesahovat součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40. Příjem se zjišťuje za předešlé kalendářní čtvrtletí. Výše porodného činí 13 000 Kč na první živě narozené dítě, narodí-li se vícero dětí činí výše porodného 19 500 Kč.

Podmínkou nároku na porodné není péče o dítě, ani se nezkoumá účel, na jaký byla dávka použita. Na porodné má tedy nárok i žena, která o dítě po porodu vůbec nezačala pečovat. Oprávněná osoba musí být stejně jako u ostatních dávek SSP hlášena k trvalému pobytu na území ČR, resp. jde-li o cizince, musí splňovat podmínku přihlášení k pobytu na území ČR minimálně po stanovenou dobu.²²

Pokud je žadatelka o porodné občankou Evropské unie a nesplňuje podmínku pobytu, musí zde mít alespoň uzavřený pracovní poměr.

²¹ BŘESKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady*. Olomouc: ANAG, 2010. s 110

²² BŘESKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady*. Olomouc: ANAG, 2010. s 150

Sociální příplatek

Cílem dávky je pomáhat nízkopříjmovým rodinám se zdravotně postiženým členem rodiny krýt náklady spojené se zabezpečením potřeb jejich dětí. Nárok mají rodiny, které pečují alespoň o jedno nezaopatřené dítě, které je dlouhodobě nemocné, dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené, nebo je rodič dlouhodobě těžce zdravotně postižený nebo je nezaopatřeným dítětem, které je dlouhodobě nemocné nebo dlouhodobě zdravotně postižené. Nárok na sociální příplatek je vázán na péči o nezaopatřené dítě a zároveň na stanovenou hranici příjmů v rodině. Příjem rodiny nesmí přesáhnout dvojnásobek životního minima této rodiny. Příjem se zkoumá za předchozí kalendářní čtvrtletí a za příjem se považuje i rodičovský příspěvek a přídavek na dítě. Při stanovení výše dávky se sleduje nejen příjem rodiny, kdy s rostoucím příjmem sociální příplatek klesá, ale i stupeň postižení dítěte a rodiče. U dítěte je rozhodující i věk nezaopatřeného dítěte.²³

Dítě svěřené do pěstounské péče nezakládá nárok na sociální příplatek. Pokud je v rodině více dětí (v pěstounské péči i vlastní), k dětem v pěstounské péči se pro stanovení nároku nepřihlíží.

Sociální příplatek je dávkou opakovanou, vyplácenou měsíčně po dobu nároku.

Dávky netestované

Rodičovský příspěvek

Nárok na příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečuje o nejmladší dítě v rodině, pokud splní další náležitosti stanovené zákonem. Za rodiče zákon považuje i osobu, která převzala dítě do trvalé péče nahrazující péči rodičů. Pokud toto dítě nedosáhlo tří let věku, může navštěvovat jesle, mateřskou školu či jiné obdobné zařízení nejvýše 5 kalendářních dnů v měsíci, aniž by nárok na rodičovský příspěvek zanikl. Obdobně dítě, které dosáhlo 3 let věku, může navštěvovat obdobná zařízení v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně nebo nejvýše 5 kalendářních dnů v měsíci. Příjem rodiče není testován, může tedy být výdělečně činný, aniž by ztratil nárok na pobírání rodičovského příspěvku. Po dobu své výdělečné činnosti musí rodič zajistit péči o dítě jinou zletilou osobou.

²³ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění

Rodičovský příspěvek je opakující se dávkou. Výše rodičovského příspěvku je stanovena ve čtyřech výměrách, daných pevnými měsíčními částkami. Rodič si volí variantu rodičovského příspěvku, kterou chce, respektive může čerpat. Výměry rodičovského příspěvku jsou zvýšená, základní, snížená a nižší.

Tab. č. 5 Výše rodičovského příspěvku za kalendářní měsíc dle volby nároku

VÝŠE RODIČOVSKÉHO PŘÍSPĚVKU	
rodičovský příspěvek ve zvýšené výměře	11 400,00 Kč
rodičovský příspěvek v základní výměře	7 600,00 Kč
rodičovský příspěvek ve snížené výměře	3 800,00 Kč
rodičovský příspěvek v nižší výměře	3 000,00 Kč

Zdroj: Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění
Zpracování: vlastní

Čerpání rodičovského příspěvku ve zvýšené výměře si může zvolit jen ten rodič, který pobíral peněžitou pomoc v mateřství nejméně 380 Kč za kalendářní den. Volbu nároku může rodič uplatnit nejpozději do konce druhého kalendářního měsíce následujícího po měsíci, ve kterém nejmladší dítě dosáhne 22 týdnů života, resp. ve kterém současně narozené nejmladší děti dosáhnou věku 31 týdnů. Volba nároku se provádí vždy na základě písemné žádosti.

Pokud rodič uvažuje o čerpání rodičovského příspěvku v základní výměře, musí volbu nároku provést nejpozději do konce kalendářního měsíce, v němž dítě dosáhne 9 měsíců věku. Obdobné je to při volbě snížené výměry. Pokud rodič ve stanovené lhůtě volbu nároku neprovede, náleží mu po vypršení lhůty automaticky od 10. měsíce věku dítěte snížená výměra rodičovského příspěvku. Dobu a výši čerpání rodičovského příspěvku je možné zvolit pouze v rozhodných obdobích. Po zvolení nároku je vybraná možnost čerpání již nezměnitelná, a to i při střídání rodičů v pobírání rodičovského příspěvku.

V kalendářním měsíci může dojít k souběhu nároku na rodičovský příspěvek a peněžitou pomoc v mateřství (PPM) a to tehdy, pokud peněžitá pomoc v mateřství je menší než rodičovský příspěvek. V tomto případě náleží rodičovský příspěvek ve výši rozdílu obou dávek.

Tab.6. Varianty čerpání rodičovského příspěvku podle volby nároku - příklad

Varianta čerpání rodičovského příspěvku	Věk dítěte				
	0 - 22 týdnů	do 9 měsíců věku dítěte	do 2 let věku dítěte	do 3 let věku dítěte	do 4 let věku dítěte
A	PPM	zvýšená vým.	zvýšená vým.		
B	PPM	zákl. výměra	zákl. výměra	zákl. výměra	
C	PPM	zákl. výměra	snížená výměra	snížená výměra	snížená výměra
D	zákl. výměra	zákl. výměra	snížená výměra	snížená výměra	snížená výměra

Zdroj: Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění

Zpracování: Vlastní

Ve variantě A, zvolil rodič po vyčerpání peněžité pomoci v mateřství (PPM) rodičovský příspěvek ve zvýšené výměře do dvou let věku dítěte. Varianta B – rodič má nárok na peněžitou pomoc v mateřství a délku rodičovského příspěvku zvolil do tří let věku dítěte. Varianta C se týká rodiče s nárokem na peněžitou pomoc v mateřství, který však neudělal volbu nároku. Varianta D se týká rodiče, který neměl nárok na peněžitou pomoc v mateřství a nemohl tudíž provést volbu nároku.

Na volbu rodičovského příspěvku do 3 let věku dítěte (základní výměra) má nárok i rodič, kterému sice nevznikne nárok na peněžitou pomoc v mateřství, ale má nárok na nemocenské dávky poskytované v souvislosti s porodem (ty jsou vyplácené do konce šestinedělí).

U zdravotně postižených dětí má rodič nárok na rodičovský příspěvek v základní výměře ode dne zjištění stavu dítěte Okresní správou sociálního zabezpečení, která posoudí, zda jde o dítě dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené, a to do 7 let věku tohoto dítěte. Rovněž rodič, tohoto dítěte, který ukončil pobírání rodičovského příspěvku ve zvýšené výměře, má dále nárok na rodičovský příspěvek v základní výměře. Pokud zdravotně postiženému dítěti náleží příspěvek na péči podle zákona o sociálních službách, pak od 7 do 15 let věku tohoto dítěte náleží rodičovský příspěvek v nižší výměře, jde-li o nárok na rodičovský příspěvek po 31.12.2009. Pokud nárok na rodičovský příspěvek vznikl od 1.1.2009 do 31.12.2009, náleží rodičovský příspěvek v nižší výměře, a to od 7 do 10 let věku dítěte.

Pokud došlo v kalendářním měsíci k souběhu rodičovského příspěvku a příspěvku na péči na totéž dítě, náleží rodičovský příspěvek ve výši poloviny rodičovského příspěvku,

nejméně však ve výši rozdílu mezi rodičovským příspěvkem a příspěvkem na péči (je to dáno stupněm příspěvku na péči).²⁴

Dítě dlouhodobě zdravotně postižené nebo těžce zdravotně postižené může navštěvovat předškolní zařízení v rozsahu nepřevyšujícím 6 hodin denně, dále základní školu, střední školu aniž by zanikl rodiči nárok na rodičovský příspěvek.

Pohřebné

Účelem pohřebného je přispět oprávněné osobě na náklady spojené s pohřbem. Oprávněnou osobou může být jen fyzická osoba, nikoliv právnická. Do 31.12.2007 náleželo pohřebné každé osobě, která prokázala, že vypravila pohřeb. Od 1.1.2008 došlo zákonem č. 261/2007 Sb. k podstatnému zúžení okruhu oprávněných osob.²⁵

Pohřebné náleží jednorázově osobě, která vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo osobě, která vypravila pohřeb zemřelému rodiči nezaopatřeného dítěte. Zákon zde stanovil podmínku trvalého pobytu zemřelého dítěte, nebo zemřelého rodiče na území České republiky.

Pokud nárok na dávku uplatní více osob, je v zákoně výslovně stanoveno, že pohřebné náleží jen jednou, a to osobě, která uplatní nárok na dávku jako první. Nárok na pohřebné vzniká dnem pohřbení.

Výše pohřebného činí 5 000 Kč.

Dávky pěstounské péče

Těmito dávkami se přispívá na potřeby spojené s péčí o dítě, o které se rodiče nemohou nebo nechtějí starat, a které je svěřené do pěstounské péče. Pěstounovi a dítěti svěřenému do pěstounské péče mohou vzniknout současně nároky i na další dávky státní sociální podpory, např. na rodičovský příspěvek, přídavek na dítě apod.²⁶

Dávky pěstounské péče náleží také poručníkům, kteří osobně pečují o svěřené dítě a to už v době probíhajícího řízení, pokud nemají k dítěti vyživovací povinnost. Dávky pěstounské péče náleží i osobám, kterým bylo dítě svěřeno do předpěstounské péče.

²⁴ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění

²⁵ BŘESKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady*. Olomouc: ANAG, 2010. s. 153-154

²⁶ MPSV ČR. Integrovaný portál MPSV, Státní sociální podpora [online] 1.1.2009 [cit.2011-08-31]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/pestounska_pece>.

Dávkami pěstounské péče rozumíme:

- a) příspěvek na úhradu potřeb dítěte
- b) odměnu pěstouna
- c) příspěvek při převzetí dítěte
- d) příspěvek na zakoupení motorového vozidla

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Nárok na dávku má nezletilé dítě svěřené do pěstounské péče, ale i zletilé dítě, zůstane-li nezaopatřené a ve společné domácnosti s bývalým pěstounem, nejdéle však do 26 let věku. Výše příspěvku činí za kalendářní měsíc součin částky životního minima nezaopatřeného dítěte a koeficientu 2,30. U zaopatřeného nezletilého dítěte je koeficient 1,40. V případě zdravotního postižení dítěte se příspěvek zvyšuje. Koeficienty jsou u dlouhodobě nemocného dítěte 2,35, u dlouhodobě zdravotně postiženého dítěte 2,90 a u dlouhodobě těžce zdravotně postiženého 3,10.

Jestliže je dítě poživitelem důchodu, náleží mu příspěvek, jen pokud by byl vyšší než tento důchod. Příspěvek by náležel ve výši rozdílu mezi tímto příspěvkem a částkou důchodu.

Odměna pěstouna

Tato dávka je projevem určitého společenského uznání osobě pečující o cizí dítě v pěstounské péči. Při společné pěstounské péči manželů náleží odměna pěstouna jen jednou.²⁷

Nárok na odměnu má pěstoun, kterému bylo svěřeno dítě do pěstounské péče, a to do zletilosti dítěte a i poté, pokud má dítě nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Na odměnu má pěstoun nárok i tehdy, pokud dítě příspěvek na úhradu potřeb nepobírá z důvodu vyššího důchodu než je výše příspěvku.

Výše odměny pěstouna je ve výši životního minima jednotlivce za každé dítě svěřené mu do péče, tj. 3126 Kč. Ve zvláštních případech, viz § 40a, jako je více dětí v pěstounské péči, popř. závislost dítěte na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II a výše, se odměna pěstouna zvyšuje.

²⁷ MPSV ČR. Integrovaný portál MPSV, Státní sociální podpora [online]1.1.2009 [cit.2011-08-31]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/pestounska_pece>.

Zákon stanoví, že podmínky nároku na odměnu pěstouna nejsou splněny, pokud vykonává pěstoun pěstounskou péči v zařízeních pro výkon pěstounské péče a je mu poskytována odměna podle jiných zvláštních právních předpisů. Rovněž není splněna podmínka nároku na odměnu v případě, že je dítě umístěno v přímém zaopatření ústavu, nebo je v péči jiné osoby na základě rozhodnutí příslušného orgánu.

Příspěvek při převzetí dítěte

Příspěvek má sloužit k úhradě nákladů, které vzniknou pěstounovi v souvislosti s převzetím dítěte do pěstounské péče.

Nárok na tuto jednorázovou dávku má pěstoun, který převzal na základě rozhodnutí příslušného orgánu dítě do pěstounské péče. Příspěvek se vyplácí při převzetí dítěte, je stanoven pevnými částkami rozlišenými podle věku dítěte. Příspěvek lze vyplatit jednomu dítěti jen jedenkrát.

Tab. 7 . Výše příspěvku při převzetí dítěte do pěstounské péče

VÝŠE PŘÍSPĚVKU PŘI PŘEVZETÍ DÍTĚTE	
dítě do 6 let věku	8 000,00 Kč
dítě od 6 let do 15 let	9 000,00 Kč
dítě od 15 let do 18 let	10 000,00 Kč

Zdroj: Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění
Zpracování: Vlastní

Příspěvek na zakoupení motorového vozidla

Nárok na příspěvek má dle zákona pěstoun, který má v pěstounské péči minimálně čtyři nezaopatřené děti, jež zakládají pěstounovi nárok na odměnu pěstouna. Příspěvek se vztahuje jak na nákup vozidla, tak na nezbytnou celkovou opravu vozidla. Vozidlo nesmí být používáno k výdělečné činnosti.

Výše příspěvku činí 70 % pořizovací ceny vozidla nebo prokázaných nákladů na opravy, nejvýše však 100 000 Kč. V období posledních deseti kalendářních let může být výše příspěvků maximálně 200 000 Kč. Použití příspěvku je pěstoun povinen prokázat. Rovněž nesmí po dobu pěti let vozidlo prodat, darovat, používat pro výdělečnou činnost. Pokud by

tak učinil, případně ukončil výkon pěstounské péče bez vážných důvodů, byl by povinen vrátit poměrnou část příspěvku.

Uplatnění nároku na dávky státní sociální podpory

Právní úprava přísně rozlišuje mezi nárokem na dávku a nárokem na výplatu dávky. Nárok na dávku vzniká automaticky (ex lege) splněním hmotněprávních podmínek stanovených zákonem, nárok na výplatu dávek vzniká až poté, co vznikne nárok na dávku, ale za předpokladu, že oprávněný podal písemnou žádost.²⁸

Žádost o dávky státní sociální podpory se podávají na tiskopisech předepsaných MPSV. Tiskopisy žádostí jsou k dispozici na kontaktních místech úřadů práce a na internetových stránkách MPSV. Žádosti o dávky vyřizují kontaktní místa příslušných úřadů práce podle místa trvalého pobytu oprávněné osoby, která uplatňuje nárok.

Nárok na dávky má pouze fyzická osoba a s ní společně posuzované osoby, které jsou hlášeny k trvalému pobytu na území České republiky a občané Evropské unie podle Nařízení Rady č. 1408/71 a 1612/68. U cizinců se za trvalý pobyt na území České republiky považuje pobyt po uplynutí 365 dní ode dne hlášení k pobytu. Do doby 365 dnů se nezapočítává doba, kdy je osoba žadatelem o udělení azylu ubytovaným v pobytovém středisku Ministerstva vnitra. Od roku 2008 dávky státní sociální podpory náleží i dalším, v zákoně o SSP uvedeným osobám, které nemají na území ČR trvalý pobyt.²⁹

Zánik nároku na výplatu dávek státní sociální podpory řeší zákon č. 117/1995 Sb., v ustanovení § 53 a 54, kde jsou upraveny prekluzivní lhůty pro zánik. Obecná prekluzivní lhůta je tříměsíční pro opakující se dávky a jednoletá pro jednorázové dávky. V § 53 je odchylně stanovena tříletá prekluzivní lhůta pro případ dávek, které již byly přiznány, ale byla chybně stanovena jejich výše, počátek přiznání, nebyly vypláceny, nebo byly odepřeny. V těchto případech se dávka přizná, zvýší, vyplatí, a to ode dne, od kterého náleží, nejvýše však tři roky nazpět ode dne, kdy rozhodující orgán skutečnost zjistil, nebo ode dne, kdy o úpravu oprávněná osoba požádala. Zvláštní úprava platí pro zánik nároku na dávku oprávněné osobě, která je ve vazbě, výkonu trestu odnětí svobody nebo ve

²⁸ KAHOUN, V. a kol. *Sociální zabezpečení*. Praha: Triton, 2009. s. 47

²⁹ MPSV ČR, Integrovaný portál MPSV, Státní sociální podpora [online]1.1.2009 [cit.2011-08-31]. Dostupné z: <<http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/obecne>>.

výkonu zabezpečovací detence. Nárok v těchto případech zaniká uplynutím prvního kalendářního měsíce vazby nebo výkonu trestu.³⁰

Vzhledem k účelu dávek, nelze dle zákona nárok na dávky postoupit ani dát do zástavy. Nároky na dávky tedy nemohou být předmětem dědictví. V případě úmrtí oprávněné osoby po uplatnění nároku, nabývají nárok na splatné částky společně posuzované osoby (u dávek testovaných). U dávek, které nejsou poskytovány v závislosti na příjmu jsou to osoby uvedené v § 7 odst. 2 zákona.

3.8 Podmínky přiznání dávek pomoci v hmotné nouzi

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi upravuje poskytování dávek k zajištění základních životních podmínek osob, které se nacházejí v hmotné nouzi. Podle Zákona jsou poskytovány dvě základní dávky řešící obdobný okruh situací, a to příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení, a dále dávka souhrnně označovaná jako mimořádná okamžitá pomoc, která je poskytována osobám v rozdílných mimořádných situacích. Na první dvě dávky je při splnění stanovených podmínek nárok, oproti tomu dávky poskytované formou mimořádné okamžité pomoci jsou fakultativní, tedy jejich poskytnutí závisí na správním uvážení příslušného orgánu.³¹

Zákon stanovuje sedm situací, které charakterizují osobu v hmotné nouzi.

První situace se vztahuje k nedostatečné příjmové situaci. Osoba nemá dostatečné příjmy na úhradu přiměřených nákladů na bydlení a na živobytí, přičemž si svůj příjem nemůže zvýšit vzhledem k svému věku, zdravotnímu stavu, či z jiných závažných důvodů vlastním přičiněním. Orgán pomoci v hmotné nouzi vedle příjmů osoby nebo společně posuzovaných osob, zkoumá i to, zda osoby plní podmínky stanovené v zákoně a zda nedostatek finančních prostředků ohrožuje základní životní podmínky osoby. Tato situace je řešena příspěvkem na živobytí.

Druhá situace se vztahuje k neschopnosti osoby hradit odůvodněné náklady na bydlení, a to i přesto, že již byl osobě poskytnut příspěvek ze systému hmotné nouze, většinou příspěvek na živobytí. Tato situace je řešena doplatkem na bydlení.

³⁰ BŘESKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady*. Olomouc: ANAG, 2010. s. 160-163

³¹ BŘESKÁ, N. – VRÁNOVÁ, L. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky sociální péče pro zdravotně postižené osoby*. Olomouc: Anag, 2007. s. 18-19

Zbývajících pět situací hmotné nouze řeší mimořádnou okamžitou pomoc osobě v mimořádné situaci, která nemusí splňovat podmínky uvedené v situaci jedna a dvě. I v těchto situacích se orgán pomoci v hmotné nouzi zabývá majetkovými poměry osob a jejich příjmem.

Třetí situace umožňuje považovat za osobu v hmotné nouzi člověka, kterému hrozí vážná újma na zdraví.

Čtvrtá situace se týká osoby postižené mimořádnou událostí, jejíž sociální a majetkové poměry jí neumožní řešit situaci vlastními prostředky. Situace se týká především živelných pohrom a jiných destruktivních událostí.

Pátá situace umožňující považovat osobu za osobu v hmotné nouzi je skutečnost, že osoba nemá dostatečné prostředky na nezbytný jednorázový výdaj, např. na vystavení osobních dokladů při jejich ztrátě či zcizení.

Šestá situace se týká rovněž nedostatečných příjmů, a to na pořízení nezbytných základních předmětů dlouhodobě spotřeby, případně na náklady související se vzděláváním dítěte.

Sedmá situace se týká osob ohrožených sociálním vyloučením a zákon tyto osoby příkladmo vyjmenovává. Jsou to např. osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, osoby po ukončení léčby chorobných závislostí po propuštění z psychiatrické léčebny nebo léčebného zařízení pro chorobné závislosti.³²

Zákon taxativně uvádí situace, kdy nelze žadatele považovat za osobu v hmotné nouzi. Je to především situace, kdy osoba nepracuje a není vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání, odmítne vykonávat krátkodobé zaměstnání, nemá nárok na nemocenské dávky z vlastního zavinění, vykonává trest odnětí svobody či vazbu a tato skutečnost trvá po celý kalendářní měsíc.

Zákon o pomoci v hmotné nouzi umožňuje rozhodujícímu orgánu v odůvodněných případech rozhodnout, že osoba, jejíž celkové sociální a majetkové poměry jsou takové, že jí mohou i po úhradě odůvodněných nákladů na bydlení zaručit dostatečné prostředky na výživu a ostatní potřeby, není osobou v hmotné nouzi. Tyto osoby sice mohou mít nedostatečné finanční příjmy, ale mohou žít v takových majetkových poměrech, že by bylo nelogické a nespravedlivé poskytovat jim dávky ze státního rozpočtu. Posouzení celkových sociálních poměrů zákon chápe jako komplexní posouzení nejen vlastní příjmové situace

³² Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, v platném znění

posuzované osoby, ale též jako zhodnocení majetkové situace širší rodiny, s ohledem na skutečné využívání majetku. Majetkovými poměry se rozumí hodnota movitého i nemovitého majetku, kterého lze využít ihned, případně po určité době, pro zvýšení příjmů v stavu hmotné nouze. Z majetku je přitom vyloučen majetek, jehož prodej nebo jeho jiné využití nelze po osobě vyžadovat.³³

Vznik nároku na dávky a oprávněné osoby

Nárok na příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení vzniká dnem splnění podmínek nároku, nejdříve však od prvního dne měsíce, v němž byla žádost o dávku podána. Dnem podání žádosti je zahájeno řízení o přiznání dávky. U mimořádné okamžité pomoci vznikne nárok na dávku dnem, kdy ji příslušný orgán pomoci v hmotné nouzi přizná. Dávky se vyplácí v české měně, a to různým způsobem, v hotovosti, převodem na účet, poukázkou na odběr zboží, poštovní poukázkou.

Příjemcem dávky je žadatel jako oprávněná osoba, ale může to být i zákonný zástupce, nebo zvláštní příjemce. Zvláštního příjemce stanoví orgán pomoci v hmotné nouzi v případech, kdy by se výplatou dávky oprávněné osobě nedosáhlo účelu, kterému dávka slouží. Nárok na dávku pomoci v hmotné nouzi nezaniká uplynutím času, avšak nárok na výplatu dávky hmotné nouze zaniká uplynutím 3 let ode dne, za který dávka náleží. Tato prekluzivní lhůta neplyne po dobu řízení o dávce. Nárok na dávky nelze postoupit, dát do zástavy, nemohou být předmětem dohody o srážkách ani nepodléhají výkonu rozhodnutí.³⁴

Příspěvek na živobytí

Podmínky vzniku nároku na příspěvek na živobytí jsou stanoveny v § 21 zákona o pomoci v hmotné nouzi a souvisí s posuzováním příjmů za rozhodné období.

Základní podmínkou nároku na příspěvek na živobytí je skutečnost, že příjem žadatele, popř. s ním společně posuzovaných osob nedosahuje částek živobytí, resp. existenčního minima. Příjmem rozumíme úhrn příjmů všech společně posuzovaných osob, nejčastěji to jsou příjmy ze závislé činnosti, příjmy z podnikání, dávky státní sociální podpory, nemocenské dávky, důchody, podpora v nezaměstnanosti, výživné na děti apod. Co je považováno za započitatelný příjem upravuje § 7 zákona č. 110/2006 Sb. Rovněž definuje

³³ BŘESKÁ, N. – VRÁNOVÁ, L. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky sociální péče pro zdravotně postižené osoby*. Olomouc: Anag, 2007. s. 40

³⁴ KAHOUN, V. a kol. *Sociální zabezpečení*. Praha: Triton, 2009. s-345-346

příjmy vyloučené ze započitatelných příjmů. Zákonodárce ve snaze motivovat příjemce dávky, aby co nerychleji začali pracovat, a nesetřvávali na dávkách pomoci v hmotné nouzi, stanovil výhodnější podmínky pro pracující tým, že příjem z výdělečné činnosti se započítává jen 70 % tohoto příjmu (po odečtu daně z příjmu a pojistného na sociální a zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Ve výši 70% se rovněž započítávají příjmy ze mzdových nároků zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele. Osmdesát procenty příjmů se započítávají náhrady mzdy při dočasné pracovní neschopnosti, dávky nemocenského pojištění, podpora v nezaměstnanosti a při rekvalifikaci.

Příjem se zjišťuje za rozhodné období, kterým jsou tři kalendářní měsíce předcházející podání žádosti. Pokud však žadatel přichází se žádostí o poskytnutí příspěvku v měsíci, kdy u něj došlo k podstatnému poklesu příjmu, je rozhodným obdobím období tohoto kalendářního měsíce. Podstatným poklesem příjmu se rozumí zejména ztráta příjmu z výdělečné činnosti, ukončení výplaty podpory v nezaměstnanosti, ukončení výplaty rodičovského příspěvku. Zjištěný příjem se pro účely stavu hmotné nouze a zjištění nároku na příspěvek na živobytí snižuje o přiměřené náklady na bydlení, protože částka existenčního a životního minima nezahrnuje náklady na bydlení. Zákon přesně definuje tzv. přiměřené náklady na bydlení.³⁵

Stanovení částky živobytí jako důležitá součást výpočtu výše dávky

U dospělých osob, které nejsou nezaopatřenými dětmi, a u nichž se nezkoumá snaha zvýšení příjmu vlastní prací, činí částka živobytí (ČŽ) částku existenčního minima (EM) zvýšenou o polovinu rozdílu mezi životním (ŽM) a existenčním minimem. Tato částka se dále zvyšuje o hodnocení snahy zvýšit si příjem vlastním přičiněním, např. uplatněním nároků a pohledávek. Nezohledňuje se snaha zvýšit si příjem vlastní prací.³⁶

³⁵ KOTÝNKOVÁ, M. *Sociální ochrana chudých v České republice*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. s. 97

³⁶ BŘESKÁ, N. – VRÁNOVÁ, L. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky sociální péče pro zdravotně postižené osoby*. Olomouc: Anag, 2007. s. 63

Příklad výpočtu částky živobytí u uvedeného jednotlivce:

$$\check{C}\check{Z} = EM + 0,5 \times (\check{Z}M - EM) + \text{částky za snahu o zvýšení příjmu vlastním přičiněním.}$$

U ostatních osob se při stanovení částky živobytí vychází z částky existenčního minima, která se zvyšuje o poměrnou část rozdílu mezi jejich životním minimem a existenčním minimem, a to v návaznosti na aktivitu při zvýšení příjmu vlastním přičiněním a dále se zvyšuje o pevně stanovené částky z důvodů taxativně uvedených v zákoně.

Příklad výpočtu částky živobytí u uvedeného jedince:

$$\check{C}\check{Z} = EM + \text{další částky}$$

Při zjišťování částky živobytí osoby (společně posuzovaných osob) je možné bonusovat žadatele o dávku společně posuzované osoby, pokud prokáží snahu o zvýšení příjmu vlastním přičiněním. Jedná se o jakýsi motivační prvek, který klade důraz na vlastní snahu a přičinění žadatele. Snahu hodnotí pracovník orgánu pomoci v hmotné nouzi ve třech okruzích. Jako první hodnotí snahu o zvýšení příjmu vlastní prací, např. přijetím krátkodobého zaměstnání, aktivním hledáním zaměstnání, výkonem veřejné služby či zvýšením rozsahu výdělečné činnosti. Druhým zkoumaným okruhem je, zda žadatel uplatnil všechny své nároky a pohledávky, např. nároky na nemocenské dávky, dávky státní sociální podpory, výživné, podporu v nezaměstnanosti atd.. Třetí zkoumanou oblastí jsou majetkové poměry žadatele, využití majetku eventuálně získání finančních prostředků prodejem majetku. Zákon taxativně stanovuje, u kterých osob nezkoumá při posuzování hmotné nouze možnost zvýšit si příjem vlastní prací a prodej jakého majetku se nevyžaduje. Zákon v § 29 a 30 uvádí ještě další dvě situace, které mohou vést ke zvýšení částky živobytí a to u osoby, jejíž zdravotní stav vyžaduje dietní stravování a u osoby která prokáže zvýšené náklady spojené s hledáním zaměstnání.

Tab. 8. Příklad výpočtu částky živobytí

částka existenčního minima	2 020,00 Kč
částka zvýšení z důvodu dietního stravování - diabetes	1 080,00 Kč
částka zvýšení za využití majetku + 30% (ŽM-EM)	331,80 Kč
částka zvýšení za uplatnění nároků + 20% (ŽM-EM)	221,20 Kč
částka zvýšení za ucházení o zaměstnání + 30% (ŽM-EM)	331,80 Kč
částka zvýšení uchazeče o zaměstnání za aktivitu + 20% (ŽM-EM)	221,20 Kč
částka zvýšení při zvýšených nákladech při hledání zaměstnání	300,00 Kč
ČÁSTKA ŽIVOBYTÍ = součet	4 506,00 Kč

Zdroj: Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, v platném znění
Zpracování: Vlastní

Zákon pamatuje i na situace, které mají za důsledek snížení částky živobytí. Nejčastěji dochází ke snížení částky živobytí v případě, kdy osoba pobírá příspěvek na živobytí déle než 6 měsíců, nemá v tomto období příjem a nevykonává dobrovolnickou ani veřejnou službu. V tomto případě se snižuje částka živobytí na existenční minimum, tj. 2020 Kč. Rovněž u osoby, která dluží na výživném více než trojnásobek měsíční splátky se částka živobytí rovná existenčnímu minimu. U nezaopatřených dětí je částka živobytí rovna částce životního minima. Nelze snížit. Navýšena může být jen z důvodu dietního stravování.

Nárok na příspěvek na živobytí má tedy osoba, jestliže její příjem a příjem společně posuzovaných osob po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje částky živobytí. Výše příspěvku na živobytí činí za kalendářní měsíc rozdíl mezi částkou živobytí osoby (společně posuzovaných osob) a vypočteným příjmem osoby (společně posuzovaných osob).

Příspěvek na živobytí se vyplácí měsíčně, a to v měsíci, za který náleží. Příspěvek lze vyplácet týdně nebo denně, pokud orgán pomoci v hmotné nouzi zjistí, že dochází k zneužívání dávky, případně příjemce není schopen s finančními prostředky hospodařit.

Doplatek na bydlení

Doplatek na bydlení byl v systému pomoci v hmotné nouzi zaveden jako dávka, která řeší nedostatečný příjem domácností v souvislosti s úhradou nákladů na bydlení. Účelem doplatku na bydlení je pokrytí odůvodněných nákladů na bydlení v případě, že příjem domácnosti po úhradě nákladů spojených s bydlením, nestačí k úhradě živobytí společně posuzovaných osob. Při určování nároku je v neposlední řadě přihlíženo i k celkovým sociálním a majetkovým poměrům žádajících osob.³⁷

Nárok na doplatek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu, který byt skutečně užívá, je v dané obci hlášen k trvalému pobytu a po uhrazení odůvodněných nákladů na bydlení by byl jeho příjem nižší, než je jeho částka živobytí. Další podmínkou pro vznik nároku na doplatek na bydlení, kromě výjimek, je získání příspěvku na bydlení ze systému státní sociální podpory a příspěvku na živobytí.³⁸

Z těchto podmínek existují dvě výjimky

Příspěvek lze přiznat i žadateli, kterému příspěvek na živobytí nebyl přiznán, a to v případě, že příjem společně posuzovaných osob nepřesáhne 1,3 násobek částky živobytí. V takovém případě činí částka živobytí existenční minimum u osob, které nejsou nezaopatřené děti a u dětí životní minimum. Pokud žadatel bez vážného důvodu odmítne možnost levnějšího, přiměřeného bydlení, nemusí nárok na doplatek na bydlení vůbec vzniknout. Tato podmínka se nevztahuje na osoby uvedené v § 33 odst. 3. zákona. Druhá výjimka je situace, kdy osoba nemá nárok na příspěvek na živobytí ani na příspěvek na bydlení. Tehdy může orgán pomoci v hmotné nouzi rozhodnout, že za nájemce považuje pro účely doplatku na bydlení i osobu užívající dlouhodobě jinou než nájemní formu bydlení. Jedná se o takzvané případy hodné zvláštního zřetele.³⁹

Nárok na doplatek na bydlení bez splnění shora uvedených podmínek má i nezletilé nezaopatřené dítě, které je v zaopatření ústavu či v náhradní rodinné péči a přešlo na něj vlastnictví nebo nájem bytu. Dítě nesmí mít dostatečný příjem nebo majetek, z kterého by hradil náklady na bydlení.

³⁷ KOTÝNKOVÁ, M. *Sociální ochrana chudých v České republice*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. s. 108

³⁸ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, v platném znění

³⁹ BŘESKÁ, N. – VRÁNOVÁ, L. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky sociální péče pro zdravotně postižené osoby*. Olomouc: Anag, 2007. s. 72

Rozhodným obdobím, za které se zjišťují příjmy, je stejně jako u příspěvku na živobytí období 3 kalendářních měsíců předcházejících měsíci podání žádosti. V případě podstatného poklesu příjmu je to kalendářní měsíc, v němž byla žádost podána.

Výše doplatku na bydlení za kalendářní měsíc činí rozdíl mezi částkou odůvodněných nákladů na bydlení připadajících na kalendářní měsíc, sníženou o příspěvek na bydlení náležející za předchozí měsíc a částkou o kterou příjem:

- osoby zvýšený o vyplacený příspěvek na živobytí převyšuje částku živobytí osoby, nebo
- příjem osoby a společně posuzovaných osob zvýšený o vyplacený příspěvek na živobytí přesahuje částku živobytí těchto osob⁴⁰

Do odůvodněných nákladů na bydlení náleží např. nájemné až do výše cílového nájemného, úhrady za služby spojené s užíváním bytu jako je vytápění, odvoz domácího odpadu, vodné, stočné, úhrada prokazatelné nezbytné spotřeby energií.

Nárok na doplatek na bydlení vzniká dnem splnění podmínek stanovených zákonem. Náleží nejdříve od prvního dne měsíce, v němž byla podána žádost, tj. zahájeno řízení o dávce. Doplatek se vyplácí měsíčně pozadu, tj. po uplynutí kalendářního měsíce, za který náleží. Doplatek se poskytuje peněžní formou. Lze jej použít k přímé úhradě nájemného nebo služeb spojených s bydlením, rozhodne-li tak orgán pomoci v hmotné nouzi. Činí tak prostřednictvím ustanovení zvláštního příjemce dávky.

Dávky mimořádné okamžité pomoci

Mimořádná okamžitá pomoc se poskytuje pro řešení situací tři až sedm, popsaných v úvodu kapitoly. S pomocí mimořádné okamžité pomoci se řeší specifické situace, které nepokryje příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení, přičemž není vyloučen souběh, s výjimkou mimořádné okamžité pomoci z důvodu ohrožení zdraví. Mimořádná okamžitá pomoc se poskytuje v peněžní i věcné formě. Přiznaná dávka se vyplácí neprodleně.

Dávky mimořádné okamžité pomoci jsou:

⁴⁰ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, v platném znění

- Mimořádná okamžitá pomoc z důvodu hrozby vážné újmy na zdraví. Poskytuje se osobám, kterým nevznikl nárok na příspěvek na živobytí, ale s ohledem na nedostatek finančních prostředků jim hrozí vážná újma na zdraví. Výše dávky dorovnává příjem osoby do existenčního minima.
- Mimořádná okamžitá pomoc z důvodu postižení vážnou mimořádnou událostí. Poskytuje se osobě, kterou postihla mimořádná živelná ničivá událost a její celkové sociální a majetkové poměry jí neumožňují překonat situaci vlastními silami. Výše pomoci může dosahovat až patnáctinásobek částky životního minima jednotlivce tj. 46 890 Kč.
- Mimořádná okamžitá pomoc k úhradě nezbytného jednorázového výdaje. Dávka je poskytována zejména v případech, kdy osoba, která je uznána v hmotné nouzi, nemá dostatečné prostředky k úhradě výdajů spojených se zaplacením správních poplatků při ztrátě dokladů, k úhradě jízdného při ztrátě peněžních prostředků, k úhradě noclehu apod. Výše této mimořádné pomoci může být až do celkové výše výdajů.
- Mimořádná okamžitá pomoc na úhradu nezbytných nebo odůvodněných nákladů. Dávka je určena na pořízení nebo opravu nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby, základní vybavení domácnosti a nezbytných a odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nezaopatřeného dítěte.
- Mimořádná okamžitá pomoc z důvodu ohrožení osoby sociálním vyloučením. Mezi osoby ohrožené sociálním vyloučením se řadí ty, které nesplňují obecné podmínky zákona pro poskytnutí příspěvku na živobytí a doplatek na bydlení, ale s ohledem na neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků nemohou úspěšně řešit svoji situaci. Zákon příkladmo vyjmenovává sociální skupiny osob ohrožených sociálním vyloučením. Pomoc je poskytována ve výši 1000 Kč. Přitom součet výše dávek za kalendářní rok u stejné osoby nesmí překročit čtyřnásobek částky životního minima jednotlivce. Pro posouzení situace se nebere v úvahu případný okruh společně posuzovaných osob.⁴¹

⁴¹ MPSV ČR, Metodický pokyn č. 7/2007 [online] 1.12.2007 [cit. 2011-09-06]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/tmp/hmotna_nouze/Metodick%C3%A9%20pokyny%20Hmotn%C3%A1%20nouze/Rok%202007/2007-07-Metodick%C3%BD%20pokyn.pdf.

Vznik nároku na dávku a oprávněné osoby pro dávky pomoci v hmotné nouzi

V případě příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení vzniká nárok na dávku dnem splnění zákonných podmínek, nárok na výplatu dávky vznikne dnem splnění podmínek nároku, nejdříve však od prvního dne měsíce, v němž byla žádost o dávku podána. V případě mimořádné okamžité pomoci vzniká nárok na dávku dnem, kdy jí příslušný orgán dle správního uvážení přizná. Stejným dnem vzniká i nárok na výplatu dávky.⁴²

Příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení náleží při splnění zákonem stanovených podmínek občanům, kteří mají podle zákona o evidenci obyvatel trvalý pobyt na území České republiky, nebo cizincům hlášeným k trvalému pobytu podle zákona o pobytu cizinců. Oprávněnou osobou je také ten, komu byl udělen azyl či doplňková ochrana dle zákona o azylu. Dalším oprávněným je cizinec bez trvalého pobytu na území ČR, kterému tato práva zaručuje mezinárodní smlouva. Dávky pomoci v hmotné nouzi náleží i občanu členského státu Evropské unie, pokud je hlášen k pobytu na území ČR po dobu delší než 3 měsíce a nemá-li nárok na sociální výhody z přímo použitelného předpisu Evropských společenství. Stejně nároky má i jeho rodinný příslušník. Oprávněnou osobou může být i cizinec s povoleným trvalým pobytem tzv. rezident Evropského společenství a jeho rodinný příslušník.

Mimořádnou okamžitou pomoc osobám, kterým hrozí vážná újma na zdraví lze poskytnout všem výše uvedeným osobám a fakultativně i osobám nespĺňujícím podmínku legálního pobytu (například osoby zavlčené na území ČR). Mimořádnou okamžitou pomoc v ostatních případech lze poskytnout jen tehdy, jde-li o osoby splňující podmínky uvedené výše, tj. jako u příspěvku na živobytí.⁴³

Zákon o pomoci v hmotné nouzi klade oproti zákonu o státní sociální pomoci větší důraz na sociální práci s klientem. Cílem pomoci sice je na jedné straně vyřešit nedostatek finančních prostředků, ale zákon klade důraz i na odstranění příčin této nepříznivé sociální situace a dále také na předcházení vzniku hmotné nouze. Je přikládán význam poradenství a informování klientů. V zákoně jsou zabudovány aktivizační nástroje, směřující k tomu, aby se vyplatilo pracovat a aktivně se snažit řešit nepříznivou životní situaci.

⁴² KAHOUN, V. *Sociální zabezpečení*. Praha: Triton, 2009. s. 345

⁴³ BŘESKÁ, N. – VRÁNOVÁ, L. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky sociální péče pro zdravotně postižené osoby*. Olomouc: Anag, 2007. s. 48-49

4. PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 Výdaje státního rozpočtu na sociální transfery

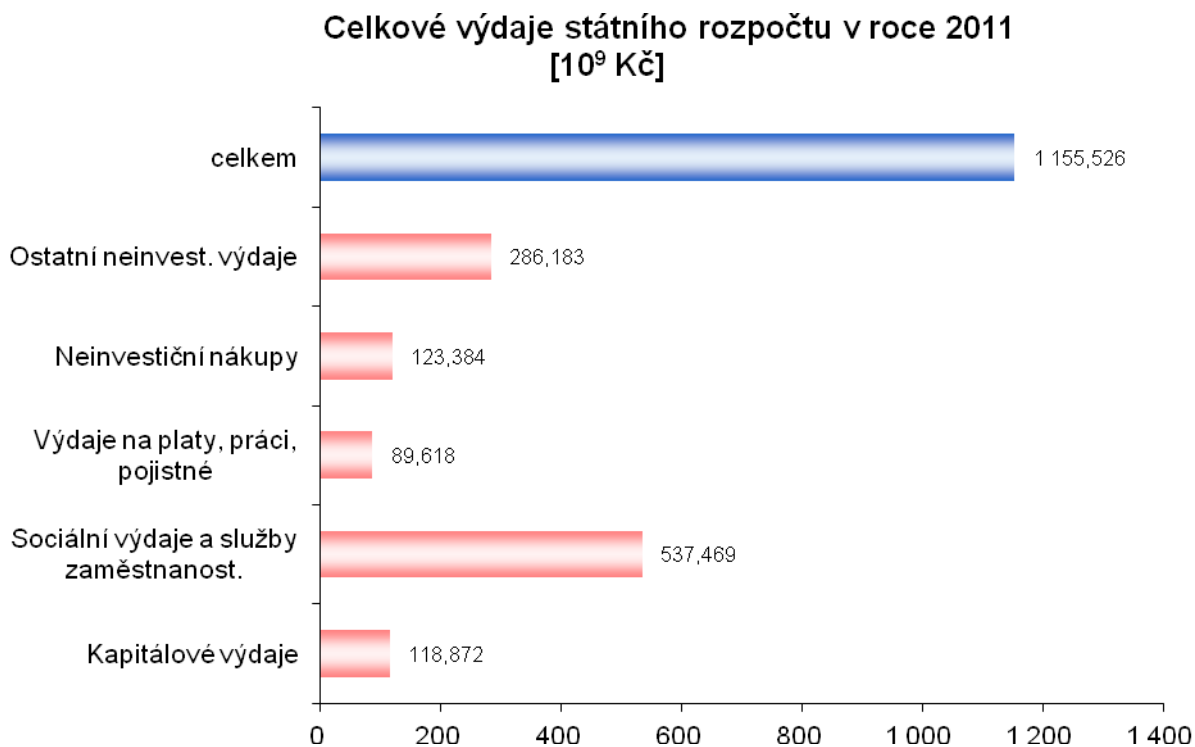
Sociální dávky řadíme mezi vestavěné stabilizátory nástrojů fiskální politiky státu. Spolu s ostatními výdaji na sociální dávky jsou výdaje na dávky státní sociální podpory a dávky pomoci v hmotné nouzi zahrnuty v státním rozpočtu ČR. Jsou součástí kapitoly 313 – Ministerstvo práce a sociálních věcí, třídy 5. Výdaje jsou členěny na kapitálové výdaje a na běžné výdaje. Sociální dávky jsou součástí běžných výdajů. Dávky státní sociální podpory jsou součástí seskupení položek neinvestiční transfery obyvatelstvu - rozpočet sociálních dávek. Dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky zdravotně postiženým a příspěvek na péči podle zákona o sociálních službách byly z hlediska rozpočtové skladby do konce roku 2011 transferem územním rozpočtům v kapitole Ministerstvo práce a sociálních věcí. Od 1.1.2012 patří k sociálním dávkám vypláceným úřadem práce.

V roce 2011 činily celkové výdaje státního rozpočtu 1 155,5 mld. Kč. Z toho kapitálové výdaje téměř 118,9 mld. Kč a běžné výdaje 1036,7 mld. Kč. Mandatorní sociální výdaje a služby zaměstnanosti vyčerpaly ze státního rozpočtu 537,5 mld., tj. 46,5 % celkových výdajů státního rozpočtu. V těchto výdajích jsou zahrnuty jednak sociální dávky jako jsou dávky důchodového pojištění, nemocenského pojištění, dávky státní soc. podpory, podpory v nezaměstnanosti, dávky pomoci v hmotné nouzi a zdravotně postiženým, příspěvek na péči a další. Dále sem však také patří příspěvek státu na penzijní připojištění, platba do veřejného zdravotního pojištění a sociální dotace zaměstnavatelům. Velký objem prostředků vynakládaných každoročně na sociální výdaje je již tradicí a pohybuje se téměř k 50 % celkových výdajů.⁴⁴

V grafu č.1 jsou přehledně uspořádány výdaje státního rozpočtu v roce 2011. Jsou uvedeny celkové kapitálové výdaje a běžné kapitálové výdaje, které jsou uvedeny ve čtyřech podskupinách. V podskupině ostatní neinvestiční výdaje je vše ostatní, co nebylo přímo vyjmenováno.

⁴⁴ MF ČR *Státní závěrečný účet 2011* [online]. 19.4.2012 [cit.2012-08-12] Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcx/mfcr/czu2011_c.pdf>.

Graf 1. Celkové výdaje státního rozpočtu v roce 2011

Zdroj: MFČR, *Státní závěrečný účet 2011*, [online]. 19.4.2012 [cit. 12.8.2012] Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcx/mfcr/czu2011_c.pdf>.

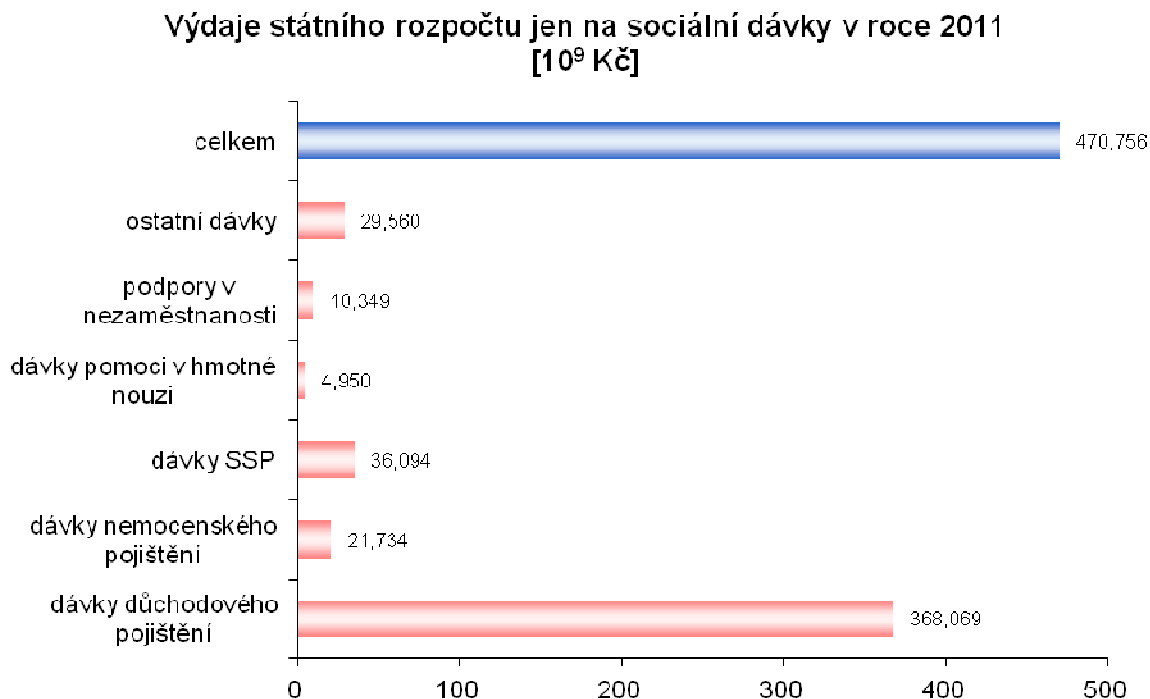
Zpracování: Vlastní

Z uvedené částky 537,5 mld. vydané na sociální výdaje činily mandatorní peněžní transfery fyzickým osobám celkem 470 756 mil. Kč. Zbytek byly výdaje na sociální dotace zaměstnavatelům, aktivní politiku zaměstnanosti, platba do veřejného zdravotního pojištění, příspěvek na penzijní připojištění apod..

Z mandatorních peněžních transferů fyzickým osobám (470 756 mil.) činily výdaje na dávky státní sociální podpory 36 094 mil. Kč a na dávky pomoci v hmotné nouzi 4 950 mil. Kč. Největší položku, 78,2 % tvoří dávky důchodového pojištění. Vzhledem k předpokládanému demografickému vývoji populace v ČR lze předpokládat, že tato položka bude dále růst a stále více zatěžovat výdaje státního rozpočtu. Necelých 22 % výdajů připadá na rodinné dávky, eventuálně na dávky osobám v produktivním věku.

Podíl jednotlivých druhů dávek na transferech fyzickým osobám ukazuje následující graf.

Graf 2. Výdaje státního rozpočtu jen na sociální dávky v roce 2011

Zdroj: MFČR, *Státní závěrečný účet 2011* [online]. 19.4.2012 [cit. 12.8.2012] Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcx/mfcr/czu2011_c.pdf.

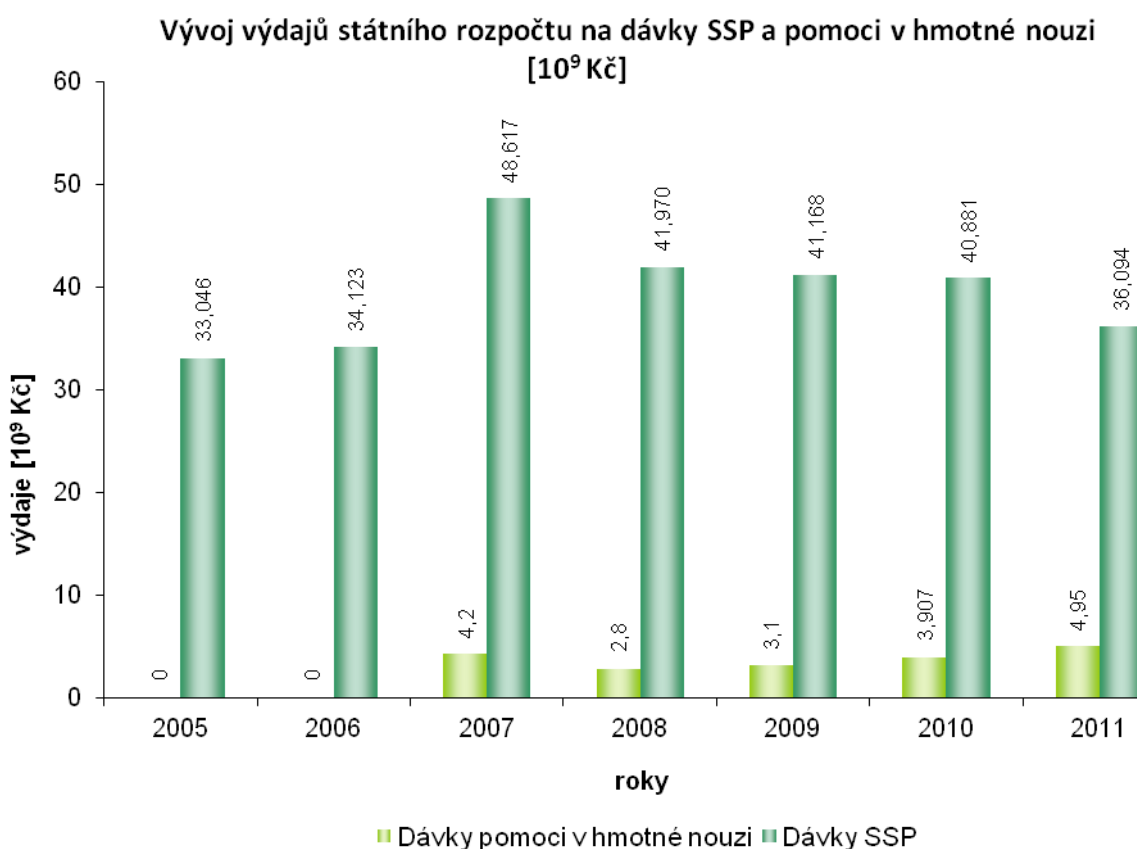
Zpracování : Vlastní

Výdaje státního rozpočtu jsou ovlivněny hospodářskou politikou vlády, která sestavuje rozpočet na konkrétní období. Částečně ovlivňuje štedrost či šetrnost v poskytování sociálních dávek subjektivní přístup vládnoucích politických stran k sociální politice a jejich střídání u moci. Legislativní úpravou docházelo k snižování, případně zvyšování výdajů na dávky státní sociální pomoci, což ve svém důsledku ovlivnilo nárůst či snížení dávek pomoci v hmotné nouzi. Dávky státní sociální podpory jsou totiž při stanovení nároku na dávky pomoci v hmotné nouzi započítávány v plné výši jako příjem společně posuzovaných osob.

V grafu č. 3 je vidět, jak se vyvíjely výdaje na dávky státní sociální podpory a dávky pomoci v hmotné nouzi od roku 2005 do roku 2011. V roce 2007 došlo k výraznému

nárůstu výdajů na dávky SSP. Výši čerpání ovlivnila řada legislativních opatření, zejména propagační úpravy v poskytování rodičovského příspěvku a porodného, změna konstrukce příspěvku na bydlení a zavedení nové dávky příspěvek na školní pomůcky. To vedlo v následujícím roce ke snížení dávek hmotné nouze. Od roku 2008 výdaje na dávky SSP stále klesaly tím, jak byly postupně rušeny některé dávky a zpříšňovaly se podmínky pro přiznání ostatních dávek. Od roku 2008 se naopak zvyšují dávky pomoci v hmotné nouzi. Od legislativní úpravy účinné od 1.1.2012 se očekává opětovné snížení dávek státní sociální podpory a lze předpokládat další nárůst výdajů na dávky pomoci v hmotné nouzi.

Graf. 3. Vývoj výdajů státního rozpočtu na dávky SSP a pomoci v hmotné nouzi v letech 2005 - 2011

Zdroj: MFČR, *Státní závěrečný účet ČR* – roky 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011,
<http://www.mfcr.cz>
 Zpracování : Vlastní

4.2 Analýza dotazníkového výzkumu

Pro vypracování výzkumné části práce posuzující možnost vzájemného překrývání dávek státní sociální podpory a hmotné nouze byla zvolena dotazovací technika, a to formou dotazníku. Osloveni byli zaměstnanci úřadů práce, případně pověřených obecních úřadů a obecních úřadů s rozšířenou působností. Jedná se o ty obecní úřady, které byly orgány pomoci v hmotné nouzi v okresech Plzeň – jih a Domažlice k 31.12.2011. Oba okresy patří do Plzeňského kraje.

Charakteristika okresu Plzeň jih

Okres Plzeň – jih vznikl sloučením několika okresů v roce 1960. Zákonem 314/2002 Sb., o stanovení obcí s rozšířenou působností a vyhlášky MV ČR č. 388/2002 byl okres administrativně rozdělen na čtyři obvody obcí s rozšířenou působností – Blovice, Nepomuk, Přeštice a Stod. Uvedené obce spolu s obcemi Spálené Poříčí a Starý Plzenec (obce s pověřeným obecním úřadem) byly do konce roku 2011 orgány pomoci v hmotné nouzi. Okres Plzeň jih měl k 31.12.2011 celkem 62 030 obyvatel a 90 obcí.⁴⁵ V rámci Plzeňského kraje patří okres Plzeň – jih k oblasti s nižší mírou nezaměstnanosti, ke konci roku 2011 činila 5,8%.⁴⁶

Charakteristika okresu Domažlice

Okres Domažlice patří k pohraničním okresům Plzeňského kraje, sousedí se SRN. Na základě výše citovaného zákona byl administrativně rozdělen do správních obvodů obcí s rozšířenou působností Domažlice a Horšovský Týn. Výkonem státní správy na úseku dávek pomoci v hmotné nouzi byly v okrese dále pověřeny obecní úřady obcí Staňkov, Holýšov, Kdyně a Poběžovice.

Okres Domažlice měl k 31.11.2012 celkem 60 717 obyvatel a 85 obcí. Míra registrované nezaměstnanosti k 31.12.2011 činila 7,96 %.⁴⁷

⁴⁵ ČSÚ v Plzni. *Charakteristika okresu Plzeň – jih* [online] 27.8.2010 [cit. 2012-09-08] Dostupné z: <czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/1302-11>.

⁴⁶ MPSV ÚP, Úřad práce ČR Plzeň jih, *Statistika* [online] 19.8.2012 [cit. 2012-09-08] Dostupné z: <<http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/plk/kop/plzen-jih>>.

⁴⁷ MPSV ÚP, Úřad práce ČR Domažlice, *Statistika* [online] 9.1.2012 [cit. 2012-09-08] Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/plk/kop/domazlice/statistiky/mes_stat>.

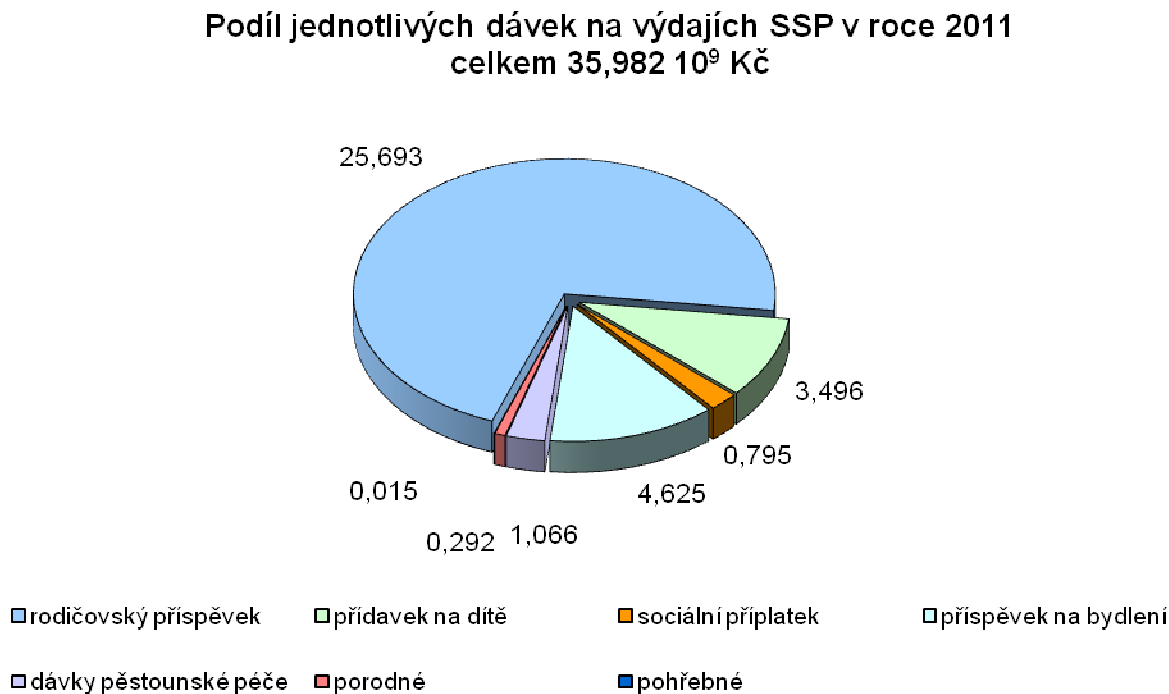
Pro sběr dat byl rozhodným okamžikem stav k 31.12.2011. Pro získání potřebných dat byli osloveni pracovníci městských úřadů, kteří k uvedenému datu vykonávali agendu dávek pomoci v hmotné nouzi a mají nadále přístup k potřebným datům, případně konkrétní pracovníci kontaktních pracovišť úřadu práce, kteří ještě mají přístup do programu OK nouze, ve kterém se agenda dávek zpracovávala do 31.12.2012. Podařilo se získat statistická data z obvodů Domažlice, Kdyně, Staňkov, Holýšov, Stod, Přeštice, Dobřany, Blovice, Spálené Poříčí, Nepomuk, Poběžovice a Horšovský Týn. Nepodařilo se získat údaje za obvod Starý Plzenec. Statistické údaje za jednotlivé obvody jsou součástí přílohy diplomové práce.

Zjištěné statistické údaje měly ukázat, do jaké míry se prolínají dávky státní sociální podpory a dávky pomoci v hmotné nouzi. Základním údajem byl vždy počet příjemců dávek hmotné nouze a v druhém kroku se sledovalo, zda jsou současně příjemcem konkrétní dávky státní sociální podpory. Na základě získaných dat byla vytvořena sumarizační tabulka. Tabulka byla koncipována tak, aby ukázala souběh dávek státní sociální podpory a dávek hmotné nouze. Protože jedním z cílů práce je zjistit, zda dochází k překrývání dávek státní sociální podpory a dávek hmotné nouze, vycházelo se z celkového počtu dávek hmotné nouze za celý zkoumaný obvod.

Část první

Jako první byla zkoumána možnost překrývání se rodičovského příspěvku (dávka státní sociální podpory) a příspěvku na živobytí (dávka pomoci v hmotné nouzi). Rodičovský příspěvek byl zvolen z toho důvodu, že ve výdajích na dávky státní sociální podpory v roce 2011 zaujímal 71 %, viz následující graf.

Graf 4. Podíl jednotlivých dávek na výdajích státní sociální podpory v roce 2011

Zdroj: MFČR, *Státní závěrečný účet 2011* [online]. 19.4.2012 [cit 12.8.2012] Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcx/mfcr/czu2011_c.pdf
Zpracování: Vlastní

Obdobně ve výdajích na dávky pomoci v hmotné nouzi zaujímá příspěvek na živobytí největší objem finančních prostředků. V roce 2011 to bylo 3,8 mld. z celkových 5,0 mld. vyplacených na dávkách pomoci v hmotné nouzi, tj. více než tři čtvrtiny.⁴⁸

Výsledky sesbíraných dat za všechny obvody byly sumarizovány a uspořádány do tabulky číslo 9. Celkem bylo analyzováno 611 příspěvků na živobytí, které byly vypláceny k 31.12.2011 ve zkoumaných obvodech.

⁴⁸ MFČR, *Státní závěrečný účet 2011*[online]. 19.4.2012 [12.8.2012] Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcx/mfcr/czu2011_c.pdf.

První nečíslovaný řádek udává typ dávky pomoci v hmotné nouzi a datum, ke kterému byla data vztažena. Pro příspěvek na živobytí je používána ustálená zkratka PnŽ a pro doplatek na bydlení DByd.

Tab. č. 9 Sumarizace příspěvku na živobytí za zkoumané území

	Počet dávek PnŽ k 31.12.2011	642
ř. 1	z toho počet těch, kde hlavním příjmem byl jen rodičovský příspěvek (rodič na rodičovském příspěvku)	60
ř. 2	z toho počet těch, kde byl rodič. příspěvek a u partnera nezaměstnanost (jen kombinace obou)	38
ř. 3	z toho počet těch, kde byla jen nezaměstnanost (nebyl tam vůbec rodičovský příspěvek)	386
ř. 4	z toho všechny ostatní dávky, které nespádají do předešlých kategorií	158

Zdroj: Vlastní výzkum
Zpracování : Vlastní

V prvním řádku tabulky je uveden počet příjemců dávek pomoci v hmotné nouzi, u nichž hlavním příjmem společně posuzovaných osob byl rodičovský příspěvek. V praxi se jednalo o matky na rodičovské dovolené, a to převážně o samoživitelky. Vedle rodičovského příspěvku byl ze systému státní sociální podpory obvykle poskytován i přírůstek na dítě. Příspěvek na živobytí doplňoval příjem rodiny do částky živobytí. Jednalo se o jasný souběh výplaty dávek z obou systémů. Uvedená skupina příjemců dávek tvoří 9,4 % zkoumaného vzorku.

Druhý řádek zahrnuje ty příjemce příspěvku na živobytí, kteří pobírají rodičovský příspěvek a současně u partnera nastala nezaměstnanost, a to ať už pobíral podporu v nezaměstnanosti, či nikoliv. V praxi se jednalo o rodinu s jedním rodičem na rodičovské dovolené, druhým rodičem nezaměstnaným a s nezletilým dítětem či dětmi. V celkovém počtu příjemců dávek představuje tato skupina 5,9 %.

V řádku číslo tři jsou ti poživatelé příspěvku na živobytí, kteří příspěvek pobírají z důvodu nezaměstnanosti, nikdo z okruhu společně posuzovaných osob nepobírá rodičovský příspěvek a jediným eventuálním příjmem může být podpora v nezaměstnanosti. Ve zkoumaném vzorku svými 60,1 % tvoří největší skupinu.

Poslední řádek, řádek číslo čtyři je součtem všech ostatních nezařazených případů, kdy vznikl nárok na příspěvek na živobytí. Nikdo z příjemců dávky hmotné nouze však nepobíral rodičovský příspěvek. V praxi se jednalo o poživatele částečných invalidních důchodů, osob pečujících o osoby pobírající příspěvek na péči dle zákona o sociálních službách apod.. V celkovém počtu představují 24,6 %.

Pokud tedy porovnáme rodičovský příspěvek, jako finančně (výdajově) nejvýznamnější dávku státní sociální podpory a příspěvek na živobytí, který je obdobně významný v dávkách pomoci v hmotné nouzi dojdeme k následujícím závěrům:

- Rodičovský příspěvek, jako dávka státní sociální podpory a příspěvek na živobytí, se zřetelně překrývají v 9,4 % případů. Jedná se o případy rodiče samoživitele, na kterého je výživou odkázáno jedno či více dětí. Rodičovský příspěvek, popřípadě spolu s přídatky na děti a výživným nepostačuje k dostatečné obživě neúplné rodiny. Rodičovský příspěvek je koncipován tak, že by měl finančně pokrýt sociální událost, kterou je ztráta příjmů ze zaměstnání z důvodu péče o narozené dítě. Zákonodárce zřejmě předpokládá úplnou rodinu a další příjmy od společně posuzované osoby. Příspěvek na živobytí musí v našem případě příjmy rodiny doplnit do částky živobytí. Nutno přiznat a z praktických případů je známo, že se často jedná o případy, kdy není ze strany druhého z rodičů plněna vyživovací povinnost uložená soudem.
- Z přibližně 5,9 % dochází k souběhu výplaty příspěvku na živobytí a rodičovského příspěvku u rodin, kde je jeden rodič na rodičovské dovolené a u druhého došlo ke ztrátě příjmů ze zaměstnání. Jedná se o specifickou situaci, kterou nemá primárně řešit dávka státní sociální pomoci, ale dávky politiky zaměstnanosti, potažmo dávky pomoci v hmotné nouzi. Pokud v tomto případě příjem rodiny doplňuje příspěvek na živobytí, těžko lze hovořit o duplicitě v poskytování dávek.
- Příspěvek na živobytí je nevíce využíván těmi občany a domácnostmi, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci z důvodu ztráty příjmů ze zaměstnání, a to nikoliv v důsledku narození dítěte a nástupu na rodičovskou dovolenou. Ze zjištěných údajů možno říci, že je tomu tak u více než čtyř pětín zkoumaných příjemců dávek.

Cílem zákonodárce při ustanovení příspěvku na živobytí bylo to, aby zachytil v sociální síti ty osoby, které nečerpají ze systému sociálního pojištění, nečerpají nebo jim nepostačují dávky státní sociální podpory a podpory v nezaměstnanosti. Příspěvek na živobytí je poslední institut v řadě sociálních dávek.

Část druhá

V druhé části byly porovnávány oba příspěvky řešící nedostatečnou příjmovou situaci domácností v souvislosti s úhradou nákladů na bydlení. Jedná se o příspěvek na bydlení ze systému státní sociální podpory a doplatek na bydlení ze systému dávek pomoci v hmotné nouzi. Oba příspěvky řeší obdobné situace a zákon umožňuje souběh obou příspěvků. Získaná data z dotazníkového šetření ve zkoumaných obvodech jsou uspořádána v tabulce č. 10.

Tab. 10. Sumarizace doplatku na bydlení za zkoumané území

	Počet dávek Dbyd k 31.12.2011	100
ř. 1	z toho počet těch, kde byl souběh příspěvku na bydlení a doplatku na bydlení	35
ř. 2	...z řádku č. 1 počet těch, kteří současně s Dbyd nepobírali PnŽ (vyjímka)	1
ř. 3	z toho počet těch, kde souběh Pbyd a Dbyd nebyl (tzv. případy hodné zvláštního zřetele)	64

Zdroj Vlastní výzkum
Zpracování : Vlastní

V řádku č. 1 je uveden počet příjemců, kteří současně pobírali jak příspěvek na bydlení, tak doplatek na bydlení. Klienti kromě dávek na bydlení, byli vždy příjemci příspěvku na živobytí. Většina z nich pobírala i další dávky státní sociální podpory. Přesto jim získané finanční prostředky nepostačily k úhradě odůvodněných nákladů na bydlení a klienti získávají nárok na oba příspěvky vázané k nákladům bydlení. Ve zkoumaném vzorku tvoří klienti, kteří čerpají dávky na náklady bydlení z obou systémů 35 %, tedy více než třetinu.

V řádku č. 2 je uvedena tzv. výjimečná skupina, tedy ti klienti, kteří nesplňují ustanovení § 33 odst. 3) zákona o pomoci v hmotné nouzi, který stanovuje jako podmínku přiznání získat nárok i na příspěvek na živobytí. Jednalo se o případy, kdy příjem společně posuzovaných osob přesáhl částku živobytí, tím nevznikl nárok na příspěvek na živobytí, ale současně příjem nebyl vyšší než 1,3 násobek částky živobytí. Praxe ukazuje, že tato možnost nebyla téměř využívána.

V řádku č. 3 je uveden počet klientů, kteří k datu 31.12.2011 pobírali doplatek na bydlení, aniž by však současně pobírali příspěvek na bydlení. Jedná se o takzvané případy hodné zvláštního zřetele. V praxi jsou to příjemci dávek, kteří nesplňují podmínku ustanovení § 33 odst. 1) o tom, že nárok má vlastník nebo nájemce bytu. Jedná se tedy o osoby využívající dlouhodobě jinou než nájemní formu bydlení. V praxi to jsou osoby dlouhodobě bydlící v ubytovnách, podnájmech nebo azylových domech. Dávka není nároková a závisí na správním uvážení pracovníka orgánu pomoci v hmotné nouzi, zda případ ohodnotí jako případ hodný zvláštního zřetele, či nikoliv. Ve zkoumaném vzorku tvoří tato skupina 64 %

Zajímavé však je, že v jednotlivých zkoumaných obvodech se míra toho, co je pro pracovníky orgánu pomoci v hmotné nouzi případ hodný zvláštního zřetele liší, viz příloha – tabulky jednotlivých obvodů. Zatímco obvod Přešticka přiznal ve správním řízení 81 % doplateků na bydlení z důvodů hodných zvláštního zřetele, obvod Spáleného Poříčí z důvodů hodných zvláštního zřetele nepřiznal doplatek žádný. Ostatní obvody se pohybovaly v rozmezí 40 – 70 %. Je to zřejmě následek neupřesnění pojmu „případ hodný zvláštního zřetele“ v zákoně o pomoci v hmotné nouzi.

Pokud tedy srovnáváme obě dávky řešící stejnou sociální situaci – nedostatek finančních prostředků na úhradu nákladů bydlení, je z výsledků empirického šetření ve vybraném vzorku zřejmé, že z 35 % je stejná sociální situace řešena duplicitně ze dvou dávkových systémů.

Třetí nejpočetnější dávkou státní sociální podpory je přídavek na dítě. Objem vyplacených finančních prostředků v roce 2011 na tuto dávku činil 3,496 mld. Kč. Je to nejméně od roku 2005. Podmínky pro přiznání přídatku na dítě se od uvedeného roku několikrát legislativně zpřísnily. Podle právního stavu k 31.12.2011 již měly nárok na přídavek na

dítě jen rodiny, jejichž rozhodný příjem za sledované období nepřevyšuje součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40. Lze tedy tvrdit, že všechny rodiny, které pobírají opakované dávky pomoci v hmotné nouzi, hospodaří s příjmem nižším, než je součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40. Téměř u všech těchto rodin dochází k duplicitní výplatě přídatku na dítě ze systému státní sociální podpory a dávek pomoci v hmotné nouzi.

Graf 5. Vývoj výdajů státního rozpočtu na přídatky na děti - r. 2005 - 2011

Zdroj: MF ČR, *Státní závěrečný účet ČR* – roky 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, Dostupné z: <http://www.mfcr.cz>.
Zpracování vlastní

4.3 Případová studie

Pro dosažení stanovených cílů byla vypracována případová studie, která vychází ze skutečného a poměrně obvyklého případu.

Obecné údaje o rodině

Paní Anna je třicetiletá, vdaná žena, která spolu s manželem vychovává dvě děti, osmiletou Terezu a devítiměsíčního Václava. Paní Anna je na rodičovské dovolené, pobírala rodičovský příspěvek v základní výši 7 600 Kč do července 2011, poté ve snížené výměře 3 800 Kč. Manžel žadatelky, pan Pavel, pracoval jako obráběč v místní továrně. Dosahoval čisté mzdy v rozpětí 18 000 – 19 000 Kč. K 31. lednu 2011 mu skončil pracovní poměr. Pan Pavel se zaevidoval jako uchazeč o zaměstnání do evidence úřadu práce a vznikl mu nárok na podporu v nezaměstnanosti na celou podpůrní dobu, tj. na dobu pěti měsíců.

Rodina žije v nájemném městském bytě o velikosti 2 + 1. Celkové náklady na bydlení včetně nájmu a energií činí 5 500 Kč. Byt má standardní vybavení a rodina nevlastní žádný majetek větší hodnoty. V majetku rodiny je osobní automobil Škoda Fabie, rok výroby 1999.

Sociální situace v červenci 2011

Paní Anna poprvé přišla požádat o dávky pomoci v hmotné nouzi v měsíci červenci 2011. V uvedeném měsíci obdržela poslední rodičovský příspěvek ve výši 7 600 Kč. Od dalšího měsíce již rodičovský příspěvek činil jen 3 800 Kč, vzhledem k uplynutí doby nároku na rodičovský příspěvek v základní výměře. Manžel žadatelky obdržel v červenci poslední výplatu podpory v nezaměstnanosti ve výši 8 256 Kč. Ze systému státní sociální podpory (SSP) byly rodině poskytovány přídavky na děti 500 a 610 Kč.

Příspěvek na bydlení nebyl poskytován, nárok vzhledem k příjmům přesahujícím stanovenou hranici nevznikl. Pro posouzení nároku na příspěvek na bydlení totiž vychází SSP z příjmů za druhé čtvrtletí roku 2011 a v tomto období měl pan Pavel ještě podporu v nezaměstnanosti ve výši 65 % a 50 % čisté mzdy.

Při posouzení nároku na dávky hmotné nouze, konkrétně příspěvku na živobytí se vycházelo z příjmů rodiny, přičemž dávky SSP se započítaly do příjmu ze 100% a podpora v nezaměstnanosti z 80% a dále se příjmy snížily o 30% průměrných nákladů na bydlení.

V závěru tedy činily příjmy 10 714 Kč a hranice sociální potřebnosti byla 9 040 Kč. Nárok na příspěvek na živobytí nevznikl a žádost o dávku se zamítala.

Obdobně dopadla žádost o doplatek na bydlení. Zákon č. 111/2006 v § 33 odst. 2) říká, že podmínkou nároku na doplatek na bydlení je získání nároku na příspěvek na živobytí a nároku na příspěvek na bydlení ze systému dávek státní sociální podpory. Výjimky nelze použít. Nárok na doplatek na bydlení tedy nevznikl a i zde byla žádost zamítnuta. Rodina musela hospodařit s měsíčními příjmy 16 966 Kč, přičemž 5 500 Kč vydala za náklady na bydlení.

Sociální situace rodiny – srpen 2011

Paní Anna znovu podává žádost o dávky pomoci v hmotné nouzi, protože se výrazně snížily příjmy rodiny. V měsíci srpnu došlo k poklesu rodičovského příspěvku na 3 800 Kč, protože skončil nárok na rodičovský příspěvek v základní výměře. Manželovi žadatelky skončila podpůrná doba a již nepobírá žádnou podporu v nezaměstnanosti. Přídavky na děti zůstávají ve stejné částce. Nutno připomenout, že přídavky na děti se přiznávají na období jednoho roku, a to od 1. října do 30. září následujícího roku. Vychází z příjmů za předešlý kalendářní rok. V našem případě byly rodině přídavky přiznány od 1. října 2010 do 30. září 2011 a vypočítány byly z příjmů za rok 2009. Znamená to, že pokles či nárůst příjmů rodiny v období roku 2011 ovlivní nárok na přídavky, popř. výši přídavek na děti až od října 2012. V tomto ohledu je přídavek na děti nejméně pružnou dávkou.

Podmínky nároku na příspěvek na bydlení rodina nespĺnila.

Při posuzování nároku na dávku hmotné nouze – příspěvek na živobytí byl využit institut tzv. podstatného poklesu příjmů. Znamená to, že v případě, kdy výrazně poklesnou příjmy společně posuzovaných osob, nemusí orgán pomoci v hmotné nouzi vycházet pro výpočet nároku na dávku z příjmů za období předešlých tří měsíců před podáním žádosti, ale může vycházet jen z příjmů v měsíci podání žádosti. V našem případě byl použit jen příjem rodiny v měsíci srpnu 2011, tzn. rodičovský příspěvek 3 800 Kč a přídavky na děti 1110 Kč. S ohledem na uvedenou skutečnost byla stanovena výše příspěvku na živobytí v částce 5 780 Kč. Nárok na doplatek na bydlení nevznikl ze stejného důvodu, jako tomu bylo v měsíci červenci 2011.

V měsíci srpnu tedy rodina hospodařila s rozpočtem 10 690 Kč, při nákladech na bydlení 5500 Kč. Po uhrazení nákladů na bydlení mohla rodina průměrně vydat na stravu a nutné výdaje jen 167 Kč denně.

Sociální situace rodiny – říjen 2011

Příjem rodiny tvoří, stejně jako v předcházejícím měsíci, ze systému SSP rodičovský příspěvek 3 800 Kč a přídavky na děti 1 110 Kč a ze systému dávek hmotné nouze příspěvek na živobytí v částce 5780 Kč.

Ke změně však dochází v dávkách vázaných na náklady bydlení. Ze systému SSP vznikl nárok na příspěvek na bydlení, a to ve výši 2840 Kč a ze systému hmotné nouze na doplatek na bydlení ve výši 1010 Kč. Problematické ovšem je, že obě dávky se fakticky vyplácejí měsíčně pozadu, čili rodina je obdrží až v listopadu 2011. Opakované dávky SSP se vyplácí všechny měsíčně pozadu a u dávek hmotné nouze je rozdílná úprava pro výplatu příspěvku na živobytí, který se vyplácí v kalendářním měsíci, za který náleží, zatímco doplatek na bydlení se vyplácí po uplynutí kalendářního měsíce, za který náleží (ustanovení § 43 odst. 1 a 2 zákona 111/2006 Sb.)

Rodina má v říjnu 2011 nárok na dávky ve výši 14 540 Kč, skutečně však hospodaří s finančními prostředky ve výši 10 690 Kč, stejně jako tomu bylo v minulém měsíci.

Sociální situace rodiny – listopad 2011

Ke zlepšení finančních poměrů došlo až v měsíci listopadu 2011, tedy až čtvrtý měsíc po podání žádosti o dávky pomoci v hmotné nouzi. V listopadu již rodina obdržela dávky SSP – rodičovský příspěvek 3800 Kč, přídavky na děti 1 110 Kč, příspěvek na bydlení 2840 Kč, a také dávky hmotné nouze – příspěvek na živobytí 5 780 Kč a doplatek na bydlení 1010 Kč. Celkový příjem rodiny byl 14 540 Kč.

Pro lepší orientaci jsou údaje shrnuty do tabulky s časovou osou.

Tab. 11 Případová tabulka s časovou osou

Časová osa	1.7.2011	1.8.2011	1.9.2011	1.10.2011	1.11.2011
Dávky státní sociální podpory (SSP) + PwN	Žadatelka RP 7 600,- Děti PnD 1 100,- PByd 0,- Manžel PwN 8 256,-	Žadatelka RP 3 800,- Děti PnD 1 100,- PByd 0,- Manžel PwN 0,-	Žadatelka RP 3 800,- Děti PnD 1 100,- PByd 0,-	Žadatelka RP 3 800,- Děti PnD 1 100,- PByd nárok ano/ vyplaceno 0,-	Žadatelka RP 3 800,- Děti PnD 1 100,- PByd 2 840,-
Dávky pomoci v hmot. nouzi	PnŽ 0,- DByd 0,-	PnŽ 5 780,- DByd 0,-	PnŽ 5 780,- DByd 0,-	PnŽ 5 780,- DByd nárok ano/ vyplaceno 0,-	PnŽ 5 780,- DByd 1 010,-
Příjem rodiny	16 966,-	10 690,-	10 690,-	10 690,-	14 530,-
Částka živobytí	9 040,-	9 040,-	9 040,-	9 040,-	9 040,-

Vysvětlivky

PwN	podpora v nezaměstnanosti	Dbyd	doplatek na bydlení
RP	rodičovský příspěvek	PnŽ	příspěvek na živobytí
PnD	přídavek na dítě	Pbyd	příspěvek na bydlení

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování vlastní

Z případové studie je zřejmé, že rodina po dobu tří měsíců (srpen, září, říjen 2011) neměla dostatečné finanční prostředky. Jediným příjmem rodiny byly sociální dávky vyplacené ve výši 10 690 Kč. Z těchto prostředků musela rodina uhradit 5 500 Kč za náklady na bydlení. Na stravu a ostatní výdaje mohla použít v měsíci jen 5 190 Kč. Příspěvek na bydlení a doplatek na bydlení, které by měly rodině v hmotné nouzi pomoci náklady bydlení uhradit nereagovaly na vzniklou tíživou situaci dostatečně rychle.

Nejpružněji na vzniklou situaci reagoval příspěvek na živobytí, a to díky institutu podstatného poklesu příjmu, který umožňuje použít pro výpočet dávky jen příjmy přijaté v měsíci podání žádosti, viz ustanovení §10 zákona o pomoci v hmotné nouzi.

5. VÝSLEDKY A DISKUSE

Cílem diplomové práce bylo na základě podmínek přiznání zjistit, zda návaznost systémů státní sociální podpory a dávek pomoci v hmotné nouzi je dostatečná, zda jsou skutečně podchyceny všechny státem uznané obtížné situace a zda tyto situace řeší konkrétní sociální transfer. Dílčím cílem bylo zjistit, zda nedochází ke zbytečné duplicitě v poskytování dávek státní sociální podpory a dávek pomoci v hmotné nouzi.

Analýzou státních závěrečných účtů České republiky bylo zjištěno, že sociální výdaje dosahují téměř 50% celkových výdajů státu. Na sociální dávky v roce 2011 bylo vydáno přibližně 471 miliardy Kč. Proto byla první část vlastní práce zaměřena na posouzení možnosti překrývání dávek státní sociální podpory a dávek pomoci v hmotné nouzi.

Pomocí dotazníkového šetření byla získána data o množství a struktuře vyplacených dávek z dvanácti pověřených obcí okresů Plzeň jih a Domažlice. Rozhodným okamžikem byl stav k 31.12.2011.

Nejprve bylo zkoumáno, do jaké míry se překrývá rodičovský příspěvek, jako výdajově nejnákladnější dávka státní sociální podpory a příspěvek na živobytí. Zkoumáno bylo 642 poskytovaných příspěvků na živobytí z obou okresů. Analýzou sesbíraných statistických údajů bylo zjištěno, že shora uvedené dávky se zcela překrývají jen z 9,4 % případů. Jedná se o případy rodiče samoživitele, který je na rodičovské dovolené. Nízké příjmy rodiny souvisí se ztrátou příjmů z výdělečné činnosti z důvodu narození dítěte a bývají zapříčiněny absencí nebo nedostatečnou výší výživného na dítě. V současné době neexistuje státní příspěvek, který by přímo nahrazoval výživné na dítě, pokud není ze strany rodiče hrazeno. Do konce roku 2006 existoval příspěvek na výživu nezaopatřeného dítěte, ve kterém bylo možno výživné, nebo jeho část rodiči poskytovat. Poskytnutý příspěvek se stával dluhem neplaticího rodiče a byl na něm vymáhán. Důvodem jeho zrušení byla zřejmě jeho obtížná vymahatelnost a ne stoprocentní návratnost.

Příspěvek na živobytí v oněch 9,4 procentech případů výživné částečně nahrazuje, ovšem jen do hranice životního minima společně posuzovaných osob. Znamená to, že pokud je výživné na dítě stanoveno ve výši 2000 Kč, výše příspěvku na živobytí, který doplní příjem rodiny do částky živobytí může být ku příkladu jen 900 Kč. Poskytnutí příspěvku na živobytí nelze na druhém z rodičů vymáhat.

V necelých šesti procentech zkoumaných případů ještě docházelo k souběhu výplaty rodičovského příspěvku a příspěvku na živobytí, a to v těch případech, kdy se ztráta příjmů ze zaměstnání z důvodu narození dítěte kombinovala s nezaměstnaností u druhého rodiče. Celkově lze oba výše uvedené případy shrnout tak, že rodičovský příspěvek a příspěvek na živobytí byl současně vyplácen v 15,3 % případů, ale jejich souběh byl ovlivněn absencí jiných příjmových zdrojů, ať už to bylo výživné či mzda nebo eventuelně podpora v nezaměstnanosti. Každá ze zkoumaných dávek v těchto případech řešila trochu odlišnou sociální situaci.

Příspěvek na živobytí byl téměř z 85 % poskytován z jiných důvodů, než je ztráta příjmů v důsledku narození a péče o dítě. Jednalo se zejména o případy související se ztrátou zaměstnání jako hlavního příjmu osoby nebo společně posuzovaných osob. Nebyl v tomto případě duplicitně poskytován rodičovský příspěvek z dávek státní sociální podpory. Je však pravděpodobné, že pokud příjemcem příspěvku na živobytí byla rodina s nezaopatřenými dětmi, docházelo k souběžnému poskytování přídatků na děti ze systému státní sociální podpory, a to vzhledem k příjmům rodiny pod hranici 2,40 násobku životního minima.

Na druhou stranu je nutno upozornit, že příspěvek na živobytí řeší jako poslední možná dávka nedostatečnou příjmovou situaci jednotlivce a domácností, aniž by bylo jeho poskytování časově limitováno. Již nyní jsou z praxe známy případy a nejsou ojedinělé, že je příspěvek poskytován nepřetržitě po celou dobu jeho existence (od 1.1.2007) a před jeho zavedením byl stejným osobám poskytován příspěvek sociální potřebnosti. Nabízí se tím otázka, zda tito lidé skutečně například více než 10 let nemohli najít práci, nebo zda je sociální systém v České republice tak demotivující a štědrý. Další úvahou je, zda nedochází k selhávání těch zákonných opatření, která měla aktivovat příjemce dávek pomoci v hmotné nouzi tak, aby se omezilo dlouhodobé setrvávání klientů na dávkách a nedocházelo k preferenci tohoto způsobu života, před nezávislým životem z vlastní práce.

V další části byly porovnávány příspěvky, jejichž úkolem je napomoci řešit nedostatečnou příjmovou situaci domácností v souvislosti s úhradou nákladů na bydlení. Ze systému státní sociální podpory se jedná o příspěvek na bydlení, v hmotné nouzi je to doplatek na

bydlení. Zákon o pomoci v hmotné nouzi podmiňoval přiznání doplatku na bydlení přiznáním příspěvku na bydlení. Ze zkoumaného vzorku 100 případů tomu tak bylo v 35 případech, tj. 35 %. Jednalo se o domácnosti v nájemních bytech a ve vlastnické formě bydlení.

Zbýlých 64 % případů bylo vypláceno jako tzv. případy hodné zvláštního zřetele. Byly to případy, kdy byl doplatek poskytnut na základě správního uvážení žadatelů, který užíval jinou než nájemní či vlastnickou formu bydlení. V těchto případech se nejedná o nárokovou dávku a jsou pro ni odlišné podmínky pro přiznání než v první skupině a oproti příspěvku na bydlení. Dávka je zcela závislá na správním uvážení pracovníka orgánu pomoci v hmotné nouzi. Její výše a četnost přiznaných dávek se mohou u jednotlivých pracovníků diametrálně lišit, protože zákon nestanovil ani rámcová pravidla pro její poskytování.

U dávek řešících nedostatek finančních prostředků na úhradu nákladů domácností spojených s bydlením dochází k jasné duplicitě v poskytování dávek z 35 %. Obě dávky ze systému státní sociální podpory i pomoci v hmotné nouzi řeší stejnou situaci. Oba systémy sbírají data od žadatele, hodnotí a přepočítávají nárok na dávku. Zatěžuje to jak žadatele, tak je to zbytečnou finanční a administrativní zátěží obou systémů.

Na základě právní analýzy podmínek přiznání přídatku na dítě ze systému státní sociální podpory je zřejmé, že je souběžně vyplácen rodinám spolu s dávkami hmotné nouze. Vývoj legislativní úpravy příspěvku prodělal mnohé úpravy a z grafu č.5 je patrné, že to byly úpravy zpřísnující podmínky poskytování. V odborných kruzích již několikrát proběhly diskuse o úplném zrušení přídatku. Uvažovalo se o jeho nahrazení daňovými výhodami pro rodiny s nezaopatřenými dětmi. V současné době úsporných opatření ve vztahu k státnímu rozpočtu se toto řešení jeví nereálně. Přídatek na dítě, díky omezující hranici příjmů do 2,40 násobku životního minima, pobírají už jen příjmově nejslabší rodiny. Lze tedy očekávat, že diskuse o jeho smyslu a účelnosti se bude znovu otevírat.

Výsledky z případové studie ukázaly, že ačkoliv doplatek na bydlení a příspěvek na bydlení pokrývají více než z třetiny zbytečně stejnou sociální situaci, reagují nepružně a na jejich výplatu žadatelka čekala tři měsíce. A to i tehdy, když byl použit institut podstatného poklesu příjmu u doplatku na bydlení, který by měl přiznání dávky urychlit. Rodině by sice

mohla být poskytnuta mimořádná okamžitá pomoc k úhradě nezbytného výdaje, ale tato dávka není nároková a je na uvážení pracovníků orgánu pomoci v hmotné nouzi, zda dávku přiznají, v jaké výši, či vůbec nepřiznají.

Jako nejpružněji reagující na změnu finanční situace v rodině se v případové studii ukázal příspěvek na živobytí. Nastavenými podmínkami pro přiznání dokáže reagovat ihned v měsíci, kdy k podstatnému poklesu příjmů došlo, a to díky ustanovení § 10 zákona 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Výplatu příspěvku upravuje § 43 zákona o pomoci v hmotné nouzi, který stanovuje, že příspěvek na živobytí se vyplácí v kalendářním měsíci, za který náleží. Klientka požádala o příspěvek na živobytí v srpnu, tentýž měsíc jí byl příspěvek přiznán i vyplacen.

Přídavky na děti rodina dostávala již v měsíci žádosti o dávky hmotné nouze. Znamená to, že rodina splnila podmínky pro jejich přiznání k 1. říjnu 2010. Pro výpočet se vycházelo z příjmů za rok 2009. Pokud by došlo k situaci, že by rodině nárok na přídavky na děti nevznikl, byl by příspěvek na živobytí vyšší a dalo by se říci, že by přídavky nahrazoval, a to až do jejich přiznání a vyplacení.

Pro rodiny, žijící dlouhodobě na dávkách pomoci v hmotné nouzi by přídavek na dítě nemusel být vůbec poskytován, protože je započítáván do příjmů pro výpočet dávek hmotné nouze a ty se o něj de facto snižují. Příspěvek na živobytí je schopen u těchto rodin přídavky na děti nahradit. Nemuselo by se vést dvojí správní řízení o přiznávání dávek a klienti by dokládali podklady jen jedenkrát.

5.1 Návrh řešení

Výzkumná část diplomové práce prokázala jako nejproblematictější dávky doplatek na bydlení ze systému dávek pomoci v hmotné nouzi a příspěvek na bydlení ze systému státní sociální podpory. Na základě provedeného výzkumu lze navrhnout tato řešení:

- Zrušit ustanovení § 33 odst. 3) zákona o pomoci v hmotné nouzi v té části, která stanovuje, že musí být získán nárok na příspěvek na bydlení, aby mohl být přiznán doplatek. Tím bude dosaženo větší pružnosti při poskytnutí doplatku na bydlení.
- Jako řešení duplicity v příspěvcích přispívajících domácnostem na náklady bydlení lze doporučit sloučení příspěvku na bydlení ze systému státní sociální podpory s doplatkem na

bydlení ze systému dávek pomoci v hmotné nouzi v jednu dávku. Je vhodné, aby nedostatečnou příjmovou situací domácností ve vztahu k úhradám nákladů na bydlení řešil doplatek na bydlení. Doplatek by primárně řešil situaci domácností v nájemní formě bydlení, vlastnické a družstevní. Sekundárně, jako nenároková dávka, by doplatek přispíval na úhradu ostatních forem bydlení, jako jsou ubytovny, podnájmy apod. v případech hodných zvláštního zřetele, tak jako je tomu dosud.

- Podmínky pro poskytování doplatku v případech hodných zvláštního zřetele by měly být legislativně upraveny tak, aby se na celém území republiky postupovalo z velké části jednotně. Lze doporučit stanovení pevné maximální výše doplatku na bydlení, a to na úrovni ceny za ubytování v azylových domech. Nejeví se jako hospodárné, hradit z veřejných finančních prostředků několik tisíc Kč za ubytování jedné osoby v soukromých ubytovnách. Tyto případy stále narůstají, soukromí ubytovatelé zvyšují ceny a už nyní víceméně dochází k podporování osob samostatně výdělečně činných ze státních prostředků.

Při stanovení podmínek pro přiznání doplatku na bydlení, by nemělo být opomenuto, že dávky pomoci v hmotné nouzi by měli mít také motivační aspekt a částečně i donucovací, aby nedocházelo k dlouhodobé závislosti klientů na sociálních dávkách.

- Dalším důvodem, proč do budoucna ponechat doplatek na bydlení nikoliv příspěvek na bydlení je ten, že způsob bydlení, náklady bydlení a úhrady za bydlení dokládá žadatel již k žádosti o příspěvek na živobytí. Doklady by tedy byly použity pro obě dávky hmotné nouze. V systému státní sociální podpory se náklady bydlení dokládají jen k příspěvku na bydlení. Ostatní dávky s nimi nepracují, nevyužijí je.

5.2 Trendy

Dnem 1. ledna 2012 byla odstartována takzvaná „Sociální reforma I“, která převedla dávky pomoci hmotné nouze a dávky pro osoby zdravotně postižené do gesce Úřadu práce České republiky a zde je spolu s dávkami státní sociální podpory zařadila do nepojistných sociálních dávek. Bylo docíleno snížení počtu pracovišť pomoci v hmotné nouzi a očekávají se administrativní úspory. Rovněž došlo k legislativním úpravám v obou zákonech a legislativní úpravy zasáhly i podmínky pro přiznání dávek.

Od 1.1.2012 začala platit novela zákona o státní sociální podpoře provedená zákonem č. 366/2011 Sb.. Hlavní změnou v poskytování rodičovského příspěvku je skutečnost, že rodič si již nevolí dobu pobírání příspěvku, jako tomu bylo do konce roku 2011, kdy si mohl zvolit, zda bude pobírat rodičovský příspěvek 2, 3, či 4 roky, ale volí si měsíční výši rodičovského příspěvku. Novela stanovila jednotnou maximální výši rodičovského příspěvku 220 000 Kč, kterou může čerpat otec nebo matka dítěte, nejdéle však do 4 let věku dítěte. Pokud však ani jeden z rodičů nesplnil ke dni narození dítěte podmínky nároku na peněžitou pomoc v mateřství, možnost volby výše a doby pobírání příspěvku nemá. Pro tyto rodiče platí nadále varianta platná do konce roku 2011, to znamená do 9 měsíců věku dítěte pobírají rodičovský příspěvek 7600 Kč a dále do 4 let věku dítěte 3800 Kč. Pokud jeden z rodičů splní nárok na peněžitou pomoc v mateřství, zkoumá se denní vyměřovací základ a z něho se vypočítává výše rodičovského příspěvku.

Výše citovaným zákonem č. 366/2011 Sb., byl definitivně od 1.1.2012 zrušen sociální příplatek, žádná změna nenastala u přídatku na dítě. U dávek pěstounské péče došlo k navýšení částek, a to v návaznosti na zvýšení životního minima od 1.1.2012, podmínky nároku se však nezměnily. Rovněž u příspěvku na bydlení nedošlo k žádným změnám.

V legislativní úpravě dávek pomoci v hmotné nouzi došlo také k několika úpravám. V právní úpravě příspěvku na živobytí se rozšířil okruh osob, které proto, aby byly uznány osobami v hmotné nouzi nemusí splňovat podmínku pracovního nebo obdobného vztahu, samostatné výdělečné činnosti nebo vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání. Osoba, která podmínky nesplňuje, ale je posuzována s dalšími osobami se nově do výše příspěvku částečně započítává. K zvýhodnění došlo u institutu podstatného poklesu příjmu, který může být použit tehdy, pokud nastal o dva měsíce dříve, než byla podána žádost o příspěvek. Právní úprava je tak ještě vstřícnější v poskytování příspěvku na živobytí většímu okruhu žadatelů.

V právní úpravě doplatku na bydlení došlo ke změně v podmínkách nároku, které se nově váží k získání nároku na příspěvek na živobytí. Tuto podmínku je možno pominout, pokud má žadatel příjem vyšší než je jeho životní minimum, maximálně však do 1,3 násobku částky životního minima.

Zákonodárce nadále ponechal institut případů hodných zvláštního zřetele pro jinou než nájemní formu bydlení, ale výši doplatku na bydlení omezil maximálně do výše

normativních nákladů stanovených zákonem o státní sociální podpoře. Nově byla stanovena maximální možná doba pobírání doplatku na bydlení na 84 kalendářních měsíců v období 10 kalendářních let.

Celkově nově nastolený trend umožňuje přístup většímu okruhu osob k dávkám pomoci v hmotné nouzi, zatímco dávky státní sociální podpory se stále více omezují. Do budoucna lze očekávat splynutí obou systémů v jeden.

6. ZÁVĚR

Tato práce se zabývá právní úpravou dávek státní sociální podpory a dávek pomoci v hmotné nouzi se zaměřením na podmínky přiznání. Práce si stanovila několik cílů. Jedním z cílů bylo na základě porovnání právní úpravy, analýzy dokumentů a získaných dat z dotazníkového šetření, zjistit, zda jsou podchyceny všechny státem uznané obtížné sociální situace a zda tyto situace řeší konkrétní sociální transfer porovnávaných zákonů. S tímto cílem souvisí další z cílů práce, který na základě porovnání právních podmínek přiznání zjišťuje, zda návaznost systémů státní sociální podpory a systému pomoci v hmotné nouzi je dostatečná. Dalším dílčím cílem, který si práce stanovila, bylo zjistit, zda nedochází ke zbytečné duplicitě v poskytování dávek. Pro naplnění stanovených cílů byla použita dotazníková technika, která přinesla potřebná data o počtech a struktuře dávek ve zkoumaných obvodech. Podrobněji pak byla problematika nastíněná v cílech práce analyzována v případové studii.

Ve výzkumné části bylo nutno zúžit výzkum dávek z obou systémů jen na dávky, které jsou v systémech objemem vyplacených finančních prostředků nejdůležitější. Výsledky porovnání právních úprav, provedeného dotazníkového šetření a případové studie prokázaly, že oba systémy podchycují státem uznané obtížné sociální situace a tyto situace řeší konkrétní sociální dávka. Oba systémy fungují sice paralelně, v některých případech se však navzájem doplňují a v některých na sebe navazují.

Výzkum prokázal, že u příspěvku na živobytí a rodičovského příspěvku dochází k souběhu ve vyplácení dávek celkem u 15,3 % zkoumaných domácností. U 9,4 % domácností je to zapříčiněno specifickou situací neúplné rodiny. Z 84,7 % k souběhu v poskytování těchto dvou dávek nedochází, dávky pokrývají rozdílnou sociální situaci. Rodičovský příspěvek nahrazuje rodiči na rodičovské dovolené ztrátu příjmu z pracovního či obdobného poměru a jeho příjem se netestuje. Příspěvek na živobytí z 84,7 % je pobírán z důvodu ztráty příjmů, nebo nízkých příjmů, které však nesouvisí s narozením dítěte a péčí o ně. Výše příjmů společně posuzovaných osob se vždy testuje. Příspěvek na živobytí může navazovat na ukončený rodičovský příspěvek např. v případě nezaměstnanosti rodiče po skončení rodičovské dovolené.

V případě porovnávaných dávek z obou systémů, které řeší nedostatečnou příjmovou situaci domácností ve vztahu k bydlení, a to příspěvku na bydlení a doplatku na bydlení, výzkum prokázal jasnou duplicitu v poskytování dávek u 35 % případů.

Na základě získaných výsledků byla navržena řešení, která by měla eliminovat zjištěné nedostatky v právní úpravě podmínek přiznání porovnávaných dávek, což byl další cíl této práce. V návrhu řešení je doporučeno zrušit ustanovení § 33 odst. 3) zákona 111/2006 Sb., a dále sloučit příspěvek na bydlení a doplatek na bydlení do jedné dávky. Další návrh řešení se týká legislativního sjednocení postupu při poskytování doplatku na bydlení v tzv. případech hodných zvláštního zřetele.

Na závěr je možno konstatovat, že práce naplnila cíle, které si na počátku stanovila. Do budoucna by bylo vhodné snížit frekvenci neustálých legislativních zásahů do obou zákonů, které mnohdy přinášejí zmatečnost namísto vyjasnění právních ustanovení. Sociálnímu zabezpečení chybí přijetí závazné dlouhodobé koncepce v poskytování nepojistných dávek. Koncepce by omezila možnost legislativních zásahů ze strany vítězných politických stran, které svými úpravami zákonů mnohdy sledují spíše politické cíle, než sociální a ekonomickou vhodnost takovýchto zákonných úprav.

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BŘESKÁ, N. – VRÁNOVÁ, L. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky sociální péče pro zdravotně postižené osoby*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2007. ISBN 978-80-7263-378-4

BŘESKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L., *Státní sociální podpora s komentářem a příklady*. 12. vyd. Olomouc: Anag, 2008. ISBN 978-80-7263-467-5

KAHOUN, Vilém., et al. *Sociální zabezpečení vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Triton, 2009. ISBN 978-80-7387-346-2

KOTÝNKOVÁ, M. *Sociální ochrana chudých v České republice*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1302-7

MATOUŠEK, O., et al. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-368-0

TRÖSTER, P. a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 5. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-322-6

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., kterým byla vyhlášena Listina základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky z 16.12.1992

Zákon č. 117/1995 Sb., ze dne 1. 10. 1995, o státní sociální podpoře, v platném znění

Zákon č. 110/2006 Sb., ze dne 14.3.2006, o životním a existenčním minimu, v platném znění

Zákon č. 111/2006 Sb., ze dne 14.3.2006, o pomoci v hmotné nouzi, v platném znění

Internetové zdroje:

ČSÚ v Plzni. *Charakteristika okresu Plzeň – jih* [online]. 27.8.2010 [cit. 2012-09-08]

Dostupné z: <czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/1302-11>.

MF ČR. *Státní závěrečný účet 2011* [online]. 19.4.2012 [cit.2012-08-12] Dostupné z:

<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/czu2011_c.pdf>.

MF ČR. *Státní závěrečný účet 2010* [online]. 20.6.2011 [cit.2012-08-12] Dostupné z:

<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/SZU2010_C_pdf.pdf>.

MF ČR. *Státní závěrečný účet 2009* [online]. 2.8.2010 [cit.2012-08-12] Dostupné z:

<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/SZU2009_C_pdf.pdf>.

MF ČR. *Státní závěrečný účet 2008* [online]. 9.6.2009 [cit.2012-08-12] Dostupné z:

<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/SZU2008_C_pdf.pdf>.

MF ČR. *Státní závěrečný účet 2007*[online]. 10.6.2008 [cit.2012-08-12] Dostupné z:

<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/SZU2007_C_pdf.pdf>.

MF ČR. *Státní závěrečný účet 2006* [online]. 31.5.2007 [cit.2012-08-12] Dostupné z:

<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/SZU2006_C_pdf.pdf>.

MF ČR. *Státní závěrečný účet 2005* [online]. 2.11.2006 [cit.2012-08-12] Dostupné z:

http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/SZU2005_C_pdf.pdf

MPSV ČR. *Úmluva Mezinárodní organizace práce* [online]. 17.5.2005 [cit.2011-08-15].

Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/1178/102.pdf>>.

MPSV ČR. Rada Evropy. *Evropská sociální charta*. Turín, 1961. [online]. 31.1.2007 [cit.

2011-08-15]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/1218/esch.pdf>>.

MPSV ČR. Integrovaný portál MPSV, Státní sociální podpora [online] 1.1.2009 [cit.2011-08-31]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/pestounska_pece>.

MPSV ČR. Integrovaný portál MPSV, Státní sociální podpora [online] 1.1.2009 [cit.2011-08-31]. Dostupné z: <<http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/obecne>>.

MPSV ČR, *Metodický pokyn č. 7/2007* [online] 1.12.2007 [cit. 2011-09-06]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/tmp/hmotna_nouze/Metodick%C3%A9%20pokyny%20Hmotn%C3%A1%20nouze/Rok%202007/2007-07-Metodick%C3%BD%20pokyn.pdf>.

MPSV ÚP, Úřad práce ČR Plzeň jih, *Statistika* [online] 19.8.2012 [cit. 2012-09-08] Dostupné z: <<http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/plk/kop/plzen-jih>>.

MPSV ÚP, Úřad práce ČR Domažlice, *Statistika* [online] 9.1.2012 [cit. 2012-09-08] Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/plk/kop/domazlice/statistiky/mes_stat>.

Všeobecná deklaráce lidských práv [online] 31.10.2012 [cit.2011-08-15]. Dostupné z: <http://www.korunka.gns.cz/rady_skoly/vseobecna_deklarace_lidskych_prav_.htm>.

8. PŘÍLOHA

Tab. 1 Údaje za správní obvod Domažlice – počet dávek PnŽ

	Počet dávek PnŽ k 31.12. 2011	152
ř. 1	z toho počet těch, kde hlavní příjem byl jen rodičovský příspěvek (rodič na rodič. příspěvku)	18
ř. 2	z toho počet těch, kde byl rodič. přísp. a u partnera nezaměstnanost (jen kombinace obou)	4
ř. 3	z toho počet těch, kde byla jen nezaměstnanost (nebyl tam vůbec rodičovský příspěvek)	38
ř. 4	z toho všechny ostatní dávky, které nespádají do předešlých kategorií)	92

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab. 2 Údaje za správní obvod Domažlice – počet dávek DByd

	Počet dávek DByd. k 31.12. 2011	33
ř. 1	z toho počet těch, kde byl souběh přísp. na bydlení a doplatku na bydlení	10
ř. 2z řádku č. 1 počet těch, kteří současně s DByd nepobírali PnŽ (vyjíмка)	1
ř. 3	z toho počet těch, kde souběh PByd. a DByd. nebyl (tzv. případy hodné zvláštního zřetele)	22

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab. 3 Údaje za správní obvod Stod – počet dávek PnŽ

	Počet dávek PnŽ k 31.12. 2011	60
ř. 1	z toho počet těch, kde hlavní příjem byl jen rodičovský příspěvek (rodič na rodič. příspěvku)	9
ř. 2	z toho počet těch, kde byl rodič. přísp. a u partnera nezaměstnanost (jen kombinace obou)	6
ř. 3	z toho počet těch, kde byla jen nezaměstnanost (nebyl tam vůbec rodičovský příspěvek)	41
ř. 4	z toho všechny ostatní dávky, které nespádají do předešlých kategorií)	4

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab 4 Údaje za správní obvod Stod – počet dávek DByd

	Počet dávek DByd. k 31.12. 2011	11
ř. 1	z toho počet těch, kde byl souběh přísp. na bydlení a doplatku na bydlení	4
ř. 2z řádku č. 1 počet těch, kteří současně s DByd nepobírali PnŽ (vyjimka)	0
ř. 3	z toho počet těch, kde souběh PByd. a DByd. nebyl (tzv. případy hodné zvláštního zřetele)	7

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab.5 Údaje za správní obvod Dobřany – počet dávek PnŽ

	Počet dávek PnŽ k 31.12. 2011	37
ř. 1	z toho počet těch, kde hlavní příjem byl jen rodičovský příspěvek (rodič na rodič. příspěvku)	5
ř. 2	z toho počet těch, kde byl rodič. přísp. a u partnera nezaměstnanost (jen kombinace obou)	3
ř. 3	z toho počet těch, kde byla jen nezaměstnanost (nebyl tam vůbec rodičovský příspěvek)	23
ř. 4	z toho všechny ostatní dávky, které nespádají do předešlých kategorií)	6

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab. 6 Údaje za správní obvod Dobřany – počet dávek DByd

	Počet dávek DByd. k 31.12. 2011	7
ř. 1	z toho počet těch, kde byl souběh přísp. na bydlení a doplatku na bydlení	3
ř. 2z řádku č. 1 počet těch, kteří současně s DByd nepobírali PnŽ (vyjimka)	0
ř. 3	z toho počet těch, kde souběh PByd. a DByd. nebyl (tzv. případy hodné zvláštního zřetele)	4

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab. 7 Údaje za správní obvod Holýšov – počet dávek PnŽ

	Počet dávek PnŽ k 31.12. 2011	41
ř. 1	z toho počet těch, kde hlavní příjem byl jen rodičovský příspěvek (rodič na rodič. příspěvku)	5
ř. 2	z toho počet těch, kde byl rodič. přísp. a u partnera nezaměstnanost (jen kombinace obou)	3
ř. 3	z toho počet těch, kde byla jen nezaměstnanost (nebyl tam vůbec rodičovský příspěvek)	31
ř. 4	z toho všechny ostatní dávky, které nespádají do předešlých kategorií)	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab.8 Údaje za správní obvod Holýšov – počet dávek DByd

	Počet dávek DByd. k 31.12. 2011	8
ř. 1	z toho počet těch, kde byl souběh přísp. na bydlení a doplatku na bydlení	4
ř. 2z řádku č. 1 počet těch, kteří současně s DByd nepobírali PnŽ (vyjímka)	0
ř. 3	z toho počet těch, kde souběh PByd. a DByd. nebyl (tzv. případy hodné zvláštního zřetele)	4

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab. 9 Údaje za správní obvod Staňkov – počet dávek PnŽ

	Počet dávek PnŽ k 31.12. 2011	34
ř. 1	z toho počet těch, kde hlavní příjem byl jen rodičovský příspěvek (rodič na rodič. příspěvku)	3
ř. 2	z toho počet těch, kde byl rodič. přísp. a u partnera nezaměstnanost (jen kombinace obou)	0
ř. 3	z toho počet těch, kde byla jen nezaměstnanost (nebyl tam vůbec rodičovský příspěvek)	27
ř. 4	z toho všechny ostatní dávky, které nespádají do předešlých kategorií)	4

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab. 10 Údaje za správní obvod Staňkov – počet dávek DByd

	Počet dávek DByd. k 31.12. 2011	2
ř. 1	z toho počet těch, kde byl souběh přísp. na bydlení a doplatku na bydlení	1
ř. 2z řádku č. 1 počet těch, kteří současně s DByd nepobírali PnŽ (vyjímka)	0
ř. 3	z toho počet těch, kde souběh PByd. a DByd. nebyl (tzv. případy hodné zvláštního zřetele)	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab. 11 Údaje za správní obvod Přeštice – počet dávek PnŽ

	Počet dávek PnŽ k 31.12. 2011	55
ř. 1	z toho počet těch, kde hlavní příjem byl jen rodičovský příspěvek (rodič na rodič. příspěvku)	7
ř. 2	z toho počet těch, kde byl rodič. přísp. a u partnera nezaměstnanost (jen kombinace obou)	3
ř. 3	z toho počet těch, kde byla jen nezaměstnanost (nebyl tam vůbec rodičovský příspěvek)	32
ř. 4	z toho všechny ostatní dávky, které nespádají do předešlých kategorií)	13

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab. 12 Údaje za správní obvod Přeštice – počet dávek DByd

	Počet dávek DByd. k 31.12. 2011	11
ř. 1	z toho počet těch, kde byl souběh přísp. na bydlení a doplatku na bydlení	2
ř. 2z řádku č. 1 počet těch, kteří současně s DByd nepobírali PnŽ (vyjimka)	0
ř. 3	z toho počet těch, kde souběh PByd. a DByd. nebyl (tzv. případy hodné zvláštního zřetele)	9

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab. 13 Údaje za správní obvod Blovice – počet dávek PnŽ

	Počet dávek PnŽ k 31.12. 2011	25
ř. 1	z toho počet těch, kde hlavní příjem byl jen rodičovský příspěvek (rodič na rodič. příspěvku)	1
ř. 2	z toho počet těch, kde byl rodič. přísp. a u partnera nezaměstnanost (jen kombinace obou)	4
ř. 3	z toho počet těch, kde byla jen nezaměstnanost (nebyl tam vůbec rodičovský příspěvek)	17
ř. 4	z toho všechny ostatní dávky, které nespádají do předešlých kategorií)	3

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab. 14 Údaje za správní obvod Blovice - počet dávek DByd

	Počet dávek DByd. k 31.12. 2011	3
ř. 1	z toho počet těch, kde byl souběh přísp. na bydlení a doplatku na bydlení	1
ř. 2z řádku č. 1 počet těch, kteří současně s DByd nepobírali PnŽ (vyjimka)	0
ř. 3	z toho počet těch, kde souběh PByd. a DByd. nebyl (tzv. případy hodné zvláštního zřetele)	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab. 15 Údaje za správní obvod Spálené Poříčí – počet dávek PnŽ

	Počet dávek PnŽ k 31.12. 2011	21
ř. 1	z toho počet těch, kde hlavní příjem byl jen rodičovský příspěvek (rodič na rodič. příspěvku)	1
ř. 2	z toho počet těch, kde byl rodič. přísp. a u partnera nezaměstnanost (jen kombinace obou)	1
ř. 3	z toho počet těch, kde byla jen nezaměstnanost (nebyl tam vůbec rodičovský příspěvek)	16
ř. 4	z toho všechny ostatní dávky, které nespádají do předešlých kategorií)	3

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab.16 Údaje za správní obvod Spálené Poříčí – počet dávek DByd

	Počet dávek DByd. k 31.12. 2011	
ř. 1	z toho počet těch, kde byl souběh přísp. na bydlení a doplatku na bydlení	2
ř. 2z řádku č. 1 počet těch, kteří současně s DByd nepobírali PnŽ (vyjimka)	0
ř. 3	z toho počet těch, kde souběh PByd. a DByd. nebyl (tzv. případy hodné zvláštního zřetele)	0

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab. 17 Údaje za správní obvod Kdyně – počet dávek PnŽ

	Počet dávek PnŽ k 31.12. 2011	
ř. 1	z toho počet těch, kde hlavní příjem byl jen rodičovský příspěvek (rodič na rodič. příspěvku)	5
ř. 2	z toho počet těch, kde byl rodič. přísp. a u partnera nezaměstnanost (jen kombinace obou)	0
ř. 3	z toho počet těch, kde byla jen nezaměstnanost (nebyl tam vůbec rodičovský příspěvek)	34
ř. 4	z toho všechny ostatní dávky, které nespádají do předešlých kategorií)	9

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab. 18 Údaje za správní obvod Kdyně – počet dávek DByd

	Počet dávek DByd. k 31.12. 2011	
ř. 1	z toho počet těch, kde byl souběh přísp. na bydlení a doplatku na bydlení	5
ř. 2z řádku č. 1 počet těch, kteří současně s DByd nepobírali PnŽ (vyjimka)	0
ř. 3	z toho počet těch, kde souběh PByd. a DByd. nebyl (tzv. případy hodné zvláštního zřetele)	4

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab. 19 Údaje za správní obvod Nepomuk – počet dávek PnŽ

	Počet dávek PnŽ k 31.12. 2011	
ř. 1	z toho počet těch, kde hlavní příjem byl jen rodičovský příspěvek (rodič na rodič. příspěvku)	2
ř. 2	z toho počet těch, kde byl rodič. přísp. a u partnera nezaměstnanost (jen kombinace obou)	1
ř. 3	z toho počet těch, kde byla jen nezaměstnanost (nebyl tam vůbec rodičovský příspěvek)	49
ř. 4	z toho všechny ostatní dávky, které nespádají do předešlých kategorií)	12

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab. 20 Údaje za správní obvod Nepomuk – počet dávek DByd

	Počet dávek DByd. k 31.12. 2011	1
ř. 1	z toho počet těch, kde byl souběh přísp. na bydlení a doplatku na bydlení	1
ř. 2z řádku č. 1 počet těch, kteří současně s DByd nepobírali PnŽ (vyjimka)	0
ř. 3	z toho počet těch, kde souběh PByd. a DByd. nebyl (tzv. případy hodné zvláštního zřetele)	0

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab. 21 Údaje za správní obvod Horšovský Týn – počet dávek PnŽ

	Počet dávek PnŽ k 31.12. 2011	74
ř. 1	z toho počet těch, kde hlavní příjem byl jen rodičovský příspěvek (rodič na rodič. příspěvku)	1
ř. 2	z toho počet těch, kde byl rodič. přísp. a u partnera nezaměstnanost (jen kombinace obou)	6
ř. 3	z toho počet těch, kde byla jen nezaměstnanost (nebyl tam vůbec rodičovský příspěvek)	62
ř. 4	z toho všechny ostatní dávky, které nespádají do předešlých kategorií)	5

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab. 22 Údaje za správní obvod Horšovský Týn – počet dávek DByd

	Počet dávek DByd. k 31.12. 2011	11
ř. 1	z toho počet těch, kde byl souběh přísp. na bydlení a doplatku na bydlení	2
ř. 2z řádku č. 1 počet těch, kteří současně s DByd nepobírali PnŽ (vyjimka)	0
ř. 3	z toho počet těch, kde souběh PByd. a DByd. nebyl (tzv. případy hodné zvláštního zřetele)	9

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab.23 Údaje za správní obvod Poběžovice – počet dávek PnŽ

	Počet dávek PnŽ k 31.12. 2011	31
ř. 1	z toho počet těch, kde hlavní příjem byl jen rodičovský příspěvek (rodič na rodič. příspěvku)	3
ř. 2	z toho počet těch, kde byl rodič. přísp. a u partnera nezaměstnanost (jen kombinace obou)	7
ř. 3	z toho počet těch, kde byla jen nezaměstnanost (nebyl tam vůbec rodičovský příspěvek)	16
ř. 4	z toho všechny ostatní dávky, které nespádají do předešlých kategorií)	5

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní

Tab. 24 Údaje za správní obvod Pobežovice – počet dávek DByd

	Počet dávek DByd. k 31.12. 2011	2
ř. 1	z toho počet těch, kde byl souběh přísp. na bydlení a doplatku na bydlení	0
ř. 2z řádku č. 1 počet těch, kteří současně s DByd nepobírali PnŽ (výjimka)	0
ř. 3	z toho počet těch, kde souběh PByd. a DByd. nebyl (tzv. případy hodné zvláštního zřetele)	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Zpracování : Vlastní